Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, New York. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה חמישית — HATOREN — גליון מג (קמג)

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. V — NEW YORK, JANUARY 17, 1919 — No. 43 (143)

HATOREN
Published Weekly by
HATOREN PUBLISHING ASS'N, Inc.
(A. Lubarsky, Pres.; Sol. Lamport, Treas.; Daniel Persky, Sec'y).
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין התחיתה מתקבלה
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

הסיום

של

המחזור השלישי

של

בית הספר הלאומי

יערך ביום ה׳, 23 ביאנואר, בשעה 8

באולם קופר יוניון

התכנית:

מנגינות:

המנגן הידוע יעקב שרמאן,
תזמרת מונדילינות — „מאָזארט מענדאלין אָרקעסטרא״.

זמרה:

המזמר באופירה המפורסם מ. לרנר.
האלט הצעיר מ. פולאקוף.
הסופראנה העברית הצעירה הדסה דאנדס.
שירים עבריים עממיים וקלאסיים, בהם שירי ווארשאבסקי בעברית על־ידי מקהלת בית הספר תחת הנהלת המנצח הידוע ה. מאכטנברג.

נואמים:

השופט אוטו ראזאלסקי.
רעוו. צבי ה. מאסליאנסקי.
ד״ר בן־ציון מוסינזון.

הכניסה 25 סנט.

אני מביע את צערי ברבים על מות תלמידתי, העבריה המצוינה,

מרים אַלניק,

שנפטרה בניו־יורק בשנות־עלומיה.
תהי נשמתה צרורה בצרור החיים!

דניאל פרסקי.

ד״ר מ. מ. קאמענעץ

רופא שנים מנוסה
911 East 176th Street
New York
Telephone Tremont 562
עבודה הגונה במחיר נמוך

נעלים יפות במחיר שוה לכל נפש

אצל העברי

י. ל. עפשטיין

1431 Wilkins Ave., Bronx
Corner 170th Street
Tel. Intervale 4938

דרוש מורה

לתלמוד התורה שבגארי, אינדיאנא, דרוש מורה מומחה. המשכורת מאה וחמשים דולארים לחודש. רק מורים מובהקים בשיטה הטבעית יפנו על־פי הכתובת:

M. Diamond, 808 Delaware St., Gary, Ind.

דרוש מורה

להאונסטיטוט העברי שבנורביטש, קונ., דרוש מורה מומחה ומנוסה בשיטת עברית בעברית. שכר הגון למורה הגון. לפנות אל:

Rabbi Jos. N. Rosenberg, 33 Pearl St. Norvich, Conn.

Reverends' Hand Book
רעווערענדס האנדבוך

סדור לְחַזָּנִים

כולל

כָּל הַתְּפִלּוֹת וְהַבְּרָכוֹת וְכָל מִינֵי מִי־שֶׁבֵּרַךְ הַנְּחוּצִים לַחַזָּנִים בְּבָתֵּי הַתְּפִלָּה וּבִסְעוּדוֹת מִצְוָה:

סדר קרושין, כְּתֻבּוֹת, בְּרִית מִילָה, פִּדְיוֹן הַבֵּן, שְׁמוֹת שֶׁל זְכָרִים וּנְקֵבוֹת וְעוֹד.

סדר הווידוי לחולה, עניני המיתה, הטהרה והקבורה.

נוסחאי מצבות וגם לוח על מאה שנים.
רערען צו א התונה (אין אידיש און ענגליש)

בהוצאת בית מסחר הספרים של
ש. דרוקערמאן
50 קאנעל סט., נויארק.

COPYRIGHT 1918,
BY S. DRUCKERMAN 50 CANAL ST. NEW YORK

No. 7 (57)

מי שיש לו גליון 7 (57) של „התורן״ מתבקש לשלחו להנהלת „התורן״. אָנו נשלם לו את מחירו בתודה.

הנהלת „התורן״.

בית הכריכה הידוע של
א. רפאלובסקי

עם מכונות ומכשירים חדשים ומודרניים.

241 E. Broadway   New York

מעם לועז

הלעזים שבפירוש רש״י על

ספר בראשית

מנוקדים בכתיבתם ונעתקים לכתיבה צרפתית, מתורגמים אשכנזית ומבוארים בהשואה לכל המקומות בתנ״ך ובתלמוד שבא זכר לדברי רש״י או הלעזים בעצמם, ובסוף כל לעז יבואר מה ראה רש״י להבליט בלעז, ועוד הערות אחרות. ובסוף הספר מלון לעזית־אנגלית

מאת משה ז. אלברטס.

מחיר הספר בכריכה יפה, עם המשלוח, דולאר אחד.

הכתובת:
M. Z. ALBERTS
129 Devon St., Boston, Mass.
וגם אצל המו״ם:
S. Druckerman, 50 Canal St., New York

טבלאות לכרך „התורן״

שנה רביעית

במערכת „התורן״ נמצאות למכירה טבלאות לכרך „התורן״ שנה רביעית (מארץ 1917 — פברואר 1918).

המחיר עם המשלוח 40 סנטים

VOL. V — NEW YORK, JANUARY 17, 1919 — No. 43

הַתֹּרֶן

יוצא לאור על-ידי
חברת התורן

א. א. לוברסקי, נשיא
ש. לאמפורט, גזבר
דניאל פרסקי, מזכיר

העורכים
ד"ר שמריה לוין
י. ד. ברקוביץ

שנה חמישית — ניו־יורק, ט"ז שבט, תרע"ט — גליון ארבעים ושלשה

פָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ

קֶרֶן הַגְּאֻלָּה.

ההסתדרות הציונית באמריקה קבלה עליה בשנה זו להמציא, לפי התקציב אשר שמה עליה המלאכות הציונית בלונדון, סך של שלשה מיליונים דולאר בשביל צרכי ארץ־ישראל, העומדים בשעה זו על הפרק ואין לדחותם.

סך של שלשה מיליון דולאר — זהו המועט שדורשים מאתנו, יהודי אמריקה וציוניה, בשביל קרן־הגאולה, גאולת ארצנו הקדושה, ארץ האבות והבנים.

קרן־הגאולה — כמה תקוות, ישועות ונחמות צצורות בשתי המלים הללו!

קרן־הגאולה — כמה רוממות־הרוח, וכמה מהאחריות הלאומית ומהבטחון בעתידנו מחזיקות שתי המלים הקצרות האלה!

אנחנו, הציונים באמריקה, התחייבנו להיות לעזר בתמיכת המוסדות אשר בציון, בהספקת צרכיה הנחוצים ובגאולת ארצנו, המדת נפשנו. עתה הגיע זמן הפרעון, ועלינו למהר בסלוק חובנו הלאומי הזה.

בשנות המלחמה וההרס, בימי האסונות וההורבנות הגדולים, אשר השיגו את אחינו החלוצים בציון, את בניה־בוניה, היו הציונים באמריקה מן הראשונים, שחשו לעזרתם, עזרת אחים. הציונים באמריקה הם המה, אשר הצילו את הישוב היהודי בארץ־ישראל מכליון חמרי ומוסרי. הנהיה עתה, בשעת גאולה וישועה, האחרונים בבנין ציון, עריה ומושבותיה?

והסך שלשה מיליונים דולאר הוא מצער לגבי יהודי אמריקה. אחינו ברוסיה, בארץ הפרעות, הרעב והמחסור הבלתי־פוסקים, מוציאים וממציאים, גם בימי מבוכה אלה, סכומים יותר גדולים לאין ערך לבנין ציון ולגאולת ארצה. הרצון הלאומי של העם העברי הוא שם יותר חזק ויותר מפותח. הציוניים שם מכירים את חובתם לציון בשעה זו במדה יותר גדולה. וכבר התרגלו שם להביא קרבנות לעמם, קרבנות של נפש וקרבנות של רכוש, יום־יום.

במדינתנו פה צריכים עוד לאחוז בדרכי תעמולה רחבה: להזכיר ולשוב ולהזכיר את כל יהודי ויהודי את חובתו לגאולת העם והארץ. ועל מי מוטלת חובת תעמולה זו, אם לא על הציוניים, העומדים בתוך המחנה ורעיון התחיה כבר נגע בלבם?

כמעט שמתביישים אנחנו לעורר את העברים הציוניים, כי יעשו את חובתם לקרן־הגאולה. מתביישים אנו לבוא אליהם במליצות רמות ובכל אותן המלים המפוצצות, שהתעמולה הרועשת משתמשת בהן בשביל ההמונים הגדולים. אין אנו שוכחים, שאנו מדברים לציוניים, שהם יודעי עברית. ואנו מאמינים, שכל אחד ואחד מהם יודע ומכיר בעצמו את חובתו לציון ולהעבודה התלויה בה. אנו באים רק להזכירם בזה, כי לא יסתפקו הפעם רק בנתינתם הם, רק בפדות נפשם הם. זהו מעט מאד בשעה כזו. כל אחד ואחד מהציונים העברים, ומה גם הנלהבים והמסורים שבהם, מחויב בשעה זו לבוא לעזרת ההסתדרות הציונית ולהקל מעל המנהיגים את עבודתם הכבדה, לבוא ולעורר את כל חבריו ומכיריו, את כל יהודי ויהודי הקרוב אליו, כי יעשו גם הם חובתם לקרן הגאולה. קרן זו צריכה לבוא מאת כל חלקי העם, מאת כל אישיו, ולא מיחידים, מבודדים, מבעלי צדקה וחסד. כל היהודים, כל אלה שלא בגדו בתקות עמם, כל אלה שלא הפרו ברית־אחים, מחויבים להשתתף בקרן הגאולה, בבנין ציון, בגאולת הארץ והעם. אנחנו באנו הפעם רק להעיר על המהירות והזריזות, שהן העיקר בעבודת הגאולה.

חובה כפולה מוטלת עלינו, העברים, עלינו העברים שעמדנו תמיד בשורה הראשונה של העבודה הציונית, עלינו העברים, שהיינו תמיד קוראים לציון ומאמינים

באמונה שלמה בתחית הלאומית, — עלינו העברים להיות למופת לאחרים בעבודתנו לשם קרן־הגאולה, עלינו להיות מהחלוצים המסורים בכל נפשם ולבם לכל עבודה ציונית העומדת על הפרק. כך הם העברים נושאי דגל ציון בכל המדינות, ולמה יגרע חלקם במדינה זו?

עתה עומדת על הפרק קרן־הגאולה, והעבודה בשבילה דורשת את הגיוס של כל הכחות העברים.

לנסיעתו של הד״ר שמריה לוין

רק אורח, רק גר היה הד״ר שמריה לוין במדינה זו. רק הודות למקרה בלתי־צפוי מראש נשאר פה אתנו ארבע שנים והצי. עתה שב לרגלי מלאכותו הציונית לאירופה, ומשם ילך לארץ־ישראל משאת־נפשו. לבו היה תמיד מלא געגועים על ארץ אבותינו ועל עבודת התחיה שם. ובכל פעם, מדי דברו על־אדות ישיבתו הארעית, המקרית, באמריקה, היה מביע את געגועיו אלה על־ידי הפסוק שהיה שגור בפיו: „גונוב גונבתי מארץ העברים“.

רק כאורח, רק כגר חשב הד״ר לוין את עצמו בארץ זו, כאורח העומד תמיד נכון לדרכו לשוב לחוג עבודתו, בתור אחד מחברי הועד הפועל המצומצם של ההסתדרות הציונית העולמית, אחרי אשר כבר עשה את שליחותו הלאומית, שבשבילה בא בשנת 1914 לארץ זו.

אולם גם בהיותו אורח, גר ושבוי־המקרה בארץ זו, היה הד״ר ש. לוין, כמעט שלא ברצונו, למנהיג רוחני בקרב יהודי אמריקה, לאחד משליחי ההשגחה העליונה, שבכל מקום בואם ושבתם הם עושים, מדעתם וגם שלא מדעתם, ברצונם וגם שלא ברצונם, את שליחותם של מלאכי ההיסטוריה.

ד״ר ש. לוין עזב אותנו, — כי חובתו לעמנו וארצנו בשעה גדולה זו קראוהו מפה, — ומקומו בתוכנו יפקד שנים רבות. היהדות הכללית והציוניות העולמית הרויחו אמנם על־ידי שובו למקום תעודתו הגבוהה, אבל היהדות האמריקאית הפסידה הרבה מזה. הציוניים וכל היהודים הלאומיים שבאמריקה ירגישו, כי הד״ר לוין איננו אתנו פה, כי נפקד מקומו ואין ממלאו. אולם ביחוד ירגישו זאת העברים במדינה זו, יען כי בעזבו אותנו נתדלדלה המשפחה העברית, משפחת בעלי התחיה הלאומית המעטים והספורים. עשירים היינו בשנים האחרונות, יען כי הוא, הד״ר לוין, היה אתנו, יען כי הוא עבד אתנו, יען כי מכחותיו העצומים ומהוד נפשו נתן יום־יום להעבודה העברית.

מקומו של הד״ר ש. לוין היה ניכר בתור מנהיג רוחני בכל מקום שהוא ובכל ארץ שהיא, יען כי מצוין הוא באישיותו ובעוז שאיפתו הלאומית. הויתו היתה ניכרת ועבודתו הלאומית פוריה גם במקומות, ששם אין חסרון באנשי־רוח, בסופרים עברים בעלי כשרונות, בנואמים ומטיפים גדולים. יען כי יש בהד״ר ש. לוין איזו סגולה רוחנית מיוחדה במינה, מה שקשה למצוא בקרב חבריו. אולם ביחוד היתה ניכרת ומסומנת היטב הויתו פה, אף כי היה רק אורח וגר בארץ זו. הוא לא רק הרחיב, כי־אם גם העמיק את הרעיון הציוני ברבים. יש בו, בהד״ר לוין, דבר־מה, או גם הרבה, משל השליחים הקדמונים: אש־הרוח, עקשנות־הדעה ושלמות־הנפש. קסם בלשונו ועטו, וקסם מיוחד בכל אישיותו. הוא לא רק נואם וסופר, עסקן ומנהיג, כי־אם גם אדם בעל נפש עשירה ועמוקה. על כן בכל מקום בואו, לו גם רק לשעה, הוא מצית את הלבבות ומלהיב את הרוחות. וכחו המיוחד הוא בזה, שהנהו תמיד בוטח בכחות היצירה של העם, שהנהו לא רק בעל מח חושב, לא רק פקח מופלא, כי־אם גם בעל הרגשה עברית דקה שבדקה. זהו יהודי שלם. סמל הגאון הלאומי.

בהיות הד״ר לוין באמריקה משך תמיד בנאומיו את הקהל הגדול, וחג לאומי היה בכל מקום בואו. חריפות שכלו, כח הסברתו, מרץ לשונו, ציוריו, אגדותיו, רעיונותיו, חדודיו, משלי־העם השגורים בפיו ופתגמיו השנונים, — כל אלה הדברים הקנו לו את הלבבות והמחות גם יחד. ובמשך שנות שבתו פה נעשה לחביב הקהל היהודי, ומה גם העברי. תמיד היה לו מה להגיד ליהודי אמריקה, תמיד היה לו על מה להעיר ותמיד היה גם מה לשמוע מפיו.

הד״ר לוין הוא אחד מאצילי־הרוח שבעמנו, אחד מבני העליה המועטים, אבל יחד עם זה הנהו גם בן העם, אח טוב וחבר טוב. מיוחד הוא במינו, ובכל זאת מעורב תמיד עם הבריות. תוכחה קשה בפיו ויחד עם זה רכה לשונו משמן. דרי־מעלה כבדוהו ודרי־מטה אהבוהו. הציוניות שהורה ליהודי אמריקה היתה שלמה בתכניתה: העם העברי, הארץ העברית והלשון העברית. תמיד קנא לכבוד העם, תמיד עמד על־ידו ותמיד נלחם נגד התקיפים, המולכים מעצמם, המבקשים לפסוע על ראשי העם. תמיד קנא ללשון העברית, תמיד, בכל נאום ונאום, בכל אספה ואספה, הטעים את גודל ערכה של התחיה העברית ותמיד דרש מאת הציוניים את הרחבתה ואת חזוקה. ורגע לא שכח, בכל ימי שבתו אתנו, מעשות לטובתה, להפרחתה.

הד״ר לוין — זוהי מין תנועה נצחית, מין אדם־הסערה, תמיד מעורר ותמיד מבריק. על כן גם התרשם בזכרונם של יהודי אמריקה, המערביים וגם המזרחיים. והוא לא עשה מעולם חונף להקהל היהודי באמריקה, לא הרבה חלקות להציוניים ולא התרפס לפני התקיפים, המנהיגים של אתמול. תמיד היה בא אל הקהל היהודי באמריקה במוסרו, בתוכחתו ובתביעותיו הלאומיות הגבוהות. תמיד הזהיר את העם, תמיד הראה על אלה מהיהודים ה„גדולים“, הנצבים להתנועה הלאומית והציונית כצר, או על אלה מהם, השואפים לבלענו בנעימה, על־ידי מעשי צדקה וחסד, ותמיד נלחם נגדם. הוא למד את שומעיו הרבים את הגאון הלאומי.

בכל שנות שבתו אתנו עמד הד"ר לוין על גובה ירוע, על מרום המצפה. רוחו היה כמעין הנובע ואינו פוסק לעולם. והוא גם ידע לרומם את קהל שומעיו, תאבי נאומיו, לפחת בהם רוח חיים ולעורר בקרבם את נשמתם היתירה.

ישנן מעלות שונות ליהודי אמריקה, מה שאין ביהודי יתר הארצות, ואותם היתרונות והמעלות החסרים להם, מפני סבות שונות, היו מגלים ומוצאים בהד"ר לוין בתור יהודי־המופת. על כן גם היה לחביב הקהל היהודי, שבכל מקום בואו ובכל פעם שעלה על הבימה הריעו לקראתו וחלקו לו כבוד רב.

הד"ר שמריה לוין לא התאמרק בשנות שבתו פה אף במקצת מן המקצת (זהו אחד מאלה, שאינם מסוגלים בשום אופן להפחית או לשנות מערכם ומצביונם הרוחני בשביל תנאי המקום והסביבה), אבל, להפך, הוא יהד פה רבים, עשה נפשות להרעיון הציוני ולהתרבות העברית, ויקרבן אל המזרח ואידיאליו הנעלים.

הד"ר לוין לא היה מתערב בעניני ההסתדרות הציונית של אמריקה, — אם לא היו הענינים חשובים ביותר — כמו שלא התערב בהענינים המקומיים של היהודים במדינה זו. הוא בא תמיד בשם התביעה של הציוניות העולמית, בשם העבר והעתיד של הלאום ובשם אידיאליו הגבוהים והרחוקים.

וחייבים אנו תודה רבה להד"ר ש. לוין על התנועה העברית, שהתעוררה, במדה ידועה, בארץ זו במשך השנים היותר אחרונות. הוא עזר לנו הרבה לברוא פה בימה עברית והוצאת ספרים עברים. והוא גם שהשפיע על ההסתדרות הציונית באמריקה, כי תקדיש חלק מעבודתה ומכספה להעבודה העברית והחנוכית.

כל מפלגה יהודית באמריקה מצאה בהד"ר לוין דבר־מה היקר וקדוש לה, שבשבילו כבדתו. ואלה שלא ידעו לכבדו כערכו — כי לא ידעו לכבד גם את התחיה העברית ואת התנועה הציונית עם כל תולדותיה — יראו מפניו, מפני לשונו, התער המלוטשת, ומפני חצי בקרתו המלאים רעל.

בשנות שבתו בארץ זו היה לוין למופת במסירות נפשו. כמה פעמים היה שוכב חולה על ערש־דוי, ואם באותה שעה היתה ועידה ציונית, איזו אספה או ישיבה חשובה וכדומה, היה מסכן את נפשו והולך למקום שחובתו הלאומית קוראה לו. ובעת שהציקוהו מכאובי גופו היה נואם ברבים, או משתתף באיזו עבודה ציונית. היו רגעים בחייו פה, שהאמין בעצמו, כי ההשגחה העליונה החזירתו עם האניה שבה יצא מפה, בטרם החלה המלחמה, למען ימלא בארץ זו שליחות לאומית חשובה. ואמונתו הפנימית הזאת נתנה לו כח ומרץ לעבוד את העבודה הציונית והעברית גם בהיות גופו או רוחו מדוכא.

יש נואמים, כשהם יורדים מעל הבימה, השכינה מסתלקת מעליהם, כמו שיש סופרים, שכיון שהם מניחים את העט מידם, שוב אין בהם נשמה יתירה והיו כאחד האדם של כל ימות השנה. הד"ר לוין הוא איש־הרוח, איש־הלשון ואיש־המופת גם בשבתו בחבורה קטנה של רעים ומכירים, או גם של אנשים זרים. ויותר, אולי, מאשר עשה פה נפשות לציון ולהתרבות העברית מעל הבימה, עשה בארץ זו נפשות על־ידי שיחתו הפרטית בתור חבר נעים.

ולמרות רגעי היאוש שתקפוהו פה בזמן האחרון לפרקים, בהיותו אסור אל מקום שבתו מבלי אשר יכול להשתתף בשעה זו בהעבודה הציונית, ההיסטורית של חבריו, אשר מעבר לים, — למרות זאת היה כובש את יאושו בלבבו ומזרז את חבריו פה לעבודה ציונית, והיה מבקש דרכים לחזוק הבימה העברית באמריקה, שהיה אחד מראשי בוניה.

ואין כל ספק, כי הציוניות האמריקאית היתה מקבלת צורה אחרת לגמרי, לולא הד"ר לוין, שהיה פה אתנו יותר מארבע שנים, ולולא עבודתו הכבירה בתוך המחנה.

וגם בעזבו אותנו, בשביל עבודה לאומית וציונית יותר גדולה, ילך רוחו עמנו. ואת הבימה העברית אשר יסד בארץ זו נדע לשמור ולהגן עליה.

אֲגֻדַּת הַלְאֻמִּים וּגְאֻלַּת יִשְׂרָאֵל

מאת

יואל ימיני.

המלחמה עברה. אבל האמנם עברה גם מלחמה? המלחמה הזאת שקטה. אבל האמנם גם שקט הרוגז, האמנם חלף הסכסוך העולמי, שאיפשר הרג נורא כזה? האם יבראו התנאים המדיניים על יסוד חדש, אשר ימנעו השנות החלום המבעת של טבחה כללית, הטובלת את כל העמים בדם צעיריהם? היש תקוה לשלום בר־קיימא, אשר לא יתגלה אחרי עשרות שנים אחדות רק כעין הקדמה למלחמה יותר אכזריה, מזו שנגמרה זה עתה? ואם נוראים הם בעותי המלחמה, האם אין לשלום — לשלום בלתי־מוחלט — בהלות מיוחדות, שאנו מפחדים מהן במדה מרובה?

הנה השאלות והחששים, שטובי המחות מתלבטים בהם כעת.

ועד עכשיו לא נעשתה שום הצעה קונסטרוקטיבית, כזו של אגודת לאומים חפשים, שעל־ידיה תפתרנה השאלות האלו ויבטלו החששים, המנקרים בלב אוהבי השלום האמתי. אולם ההצעה הזאת, אשר מטרתה הנשגבה לתת צורה חדשה ליחוסים הלאומיים, כמעט אין לה בין המדינאים הנכחים כי־אם סנדק יחידי: הוא הנשיא ווילסון. והדבר הזה מענין אותנו, היהודים, מטעמים שונים; ובפרט, מפני שההצעה הזאת היא ברוחו של ישעיהו ויתר נביאינו, ואף מפני שיש לה השיבות ישרה מבחינת גאולתנו הקרובה.

מובן, שהמדינאים של ממשלות־ההסכם, כגון אלה של הבריטים והצרפתים, אינם יכולים להתיחס בניגוד גמור להצעה הווילסונית; ניגוד עקשני שכזה היה משמש סימן של כפית־טובה מצדם אחרי העזרה הגדולה, שהחישה להם אמריקה בשעת צרתם. ויודעים הם, כי, למרות התעמולה המרה, שהוללה כנגדו מפלגת הריפובליקאנים פה באמריקה, רוב העם האמריקאי — בפרט במדינות המערב — מחזיקים בווילסון, שהוא לעת־עתה ממיש סמל אמריקה והשפעתה המוסרית; אם כן איפוא, בעל־כרחם מרכינים הם את ראשם ועונים אמן מתוסר־כונה. אולם ידוע הדבר, שאין המדינאים האלה, ובפרט אותם שבצרפת, רוחשים חבה יתירה להתכנית של אגודת הלאומים. מדוע? לא משום שהצרפתים והבריטים אינם, חלילה, מסורים לרעיון החופש, ולא משום שמתיחסים הם בשויון־רוח להעברת המלחמה מן העולם, אלא מפני שהם חלק מן העולם הישן, הגוסס והולך למות, והם קשורים ואחוזים, כשלהבת בגחלת שעומדת להתעמם, במושגי הסדר העובר, ההולכים ובלים לנגד עינינו, שאי־אפשר להם להשתחרר מהם בנקל, — כל כך עצם כח הרגל! וצאו וראו, כמה נפלאים דרכי ההשגחה העליונה, שהעמידה לנו לעת כזאת איש נאור ונלהב כווילסון דוקא מן העולם החדש, איש שאיננו קשור למסורות נושנות וקבלות מאובנות, שהוא יכול, הן מצד מצבו הן מצד ערכו האישי, לתת נטיה חדשה למדיניות ולבסס חיי העמים על־פי סדר חדש ומקורי.

גלוי לכל מי שמעיין ברצינות בקורות ארבע השנים האחרונות, שהמלחמה היתה כעין חנוך נמרץ לכל העמים, הסבוכים בה. כל הנוך היסטורי הוא על־פי שיטה פדגוגית כזו: „בזרוע נטויה וביד חזקה". והחנוך הקשה הזה היה נחוץ, בלי שום ספק, לכל אחד מהם. בכל העמים לשדרותיהם, ואפילו בהמובחרים שבהם, כמו האנגלים והצרפתים והאמריקאים, ישנם „בורבונים", אשר „אינם יודעים לשכוח או ללמוד דבר". וכך היתה המלחמה כרצועה בידי המלמד, ללמד את העמים את הצדק ואת היושר. אפשר היה להבחין מתחילת המלחמה ועד סופה, כיצד למדו העמים לאט־לאט את לקחם; כיצד, לפי מדרגת כל אחד, נתבררו הדעות בהכרתם הכללית ונתלבנו להם מעט־מעט; כיצד נתרחב אפקם של לוחמי החירות במשמעותה הראשונה, הצרה, במובנה הראשון, שהיה מספיק להם קודם ימי הזעם; — כיצד, בהדרגה תכופה, נצרפו והובלטו „מטרות המלחמה", שהיו כל־כך מעורפלות ורופפות בתחילה, בהתאם להדרישות היותר מקיפות של העממיות האי־מוגבלת. והקדוש־ברוך־הוא בטובו הזמין להם „מלמד" מומחה, את הנשיא ווילסון, שהשתמש ברצועה הזאת באופן נפלא. אכן הטיחו עליו על ווילסון, שאיננו איש־המעשה; לגלגו עליו, שהוא רק „מלמד"; אבל הוא הפך את הכנוי הזה מגנאי לשבח, והראה את המלגלגים, כי הוא איננו „מלמד" באוניברסיטה אמריקאית בלבד, אלא מלמד בבית־מדרשו של עולם בתורת חופש־הלאומים. קודם שהכנים ווילסון את אמריקה לתוך המלחמה, לא היה להם לבעלי־ההסכם יסוד מוסרי מסוים; אמנם היסוד הזה היה נמצא, היה מוחש, אבל לא היה ברור ולא קבל הבעה צלולה, והרבה מהם היו נכשלים ומגמגמים, כשנדרשו לתת ארשת בהירה למגמתם; עד שבא ה„מלמד" ובטא באופן מוחלט, שריב בעלי־ההסכם הוא ריב העממיות נגד העריצות, והניח, בדרך שיטתית, בי"ד סעיפיו המפורסמים, את כל העיקרים, אשר ישמשו בסים להעולם המחודש, עיקרים המתרכזים ומתגשמים ביסוד אגודת־לאומים. נראה בעליל, כי אנגליה היתה ממהרת ללמוד: היא היתה הראשונה לתת בטוי מעשי להעיקר הווילסוני בנוגע ל„שלטון עצמי לכל עם" על־ידי הכרזת באלפור המפוארה בענין ארץ־ישראל לעם ישראל. כפי שנוכח מנסיעת ווילסון לאירופה, הנה צרפת, במחילת כבודה, אינה „מהירה לשמוע"; לכל הפחות, קלימאנסו ה„נמר הזקן" מסרב לאגודת־הלאומים: „היהפוך נמר חברבורותיו?" ובכל־זאת בטוחים אנו ברוח החופש, המפעם בכל העולם, שסוף־סוף תתגשם הצעתו של ווילסון ותולד האגודה העולמית. יוציאו ישן מפני חדש, וישתנו הסדרים למוטב בכחו של הנשיא, הבא מן העולם החדש לפדות את העולם הישן, על־פי תורתו של הגאון הזה, שהוא מדינאי מטפוס חדש, שבו נזרק ניצוץ של נבואה.

מה בין תורתו של קלימאנסו הנושנה לתורתו של ווילסון החדשה? אי־אפשר לצמצם את תמצית המחלוקת שבין שתי התורות השונות האלו בקצור יותר נמרץ מאשר עשה את זאת ווילסון בעצמו בדבור אחד, בנאמו בבית־הזקנים: „אל יוסיף עוד להיות שקול־הכח, אלא שתוף־הכח!" אם כן איפוא, ההבדל הוא בין „שקול־הכח" ו„שתוף־הכח". זוכרים אנו, כי שקול־הכח הוא שהיה נימוקו האפיי של ביסמארק אבי היונקרים התקיפים, אותו הנימוק, שהרגיז את כל העולם בדור שעבר; ואיך אפשר, כי האומה הצרפתית, שהיא היתה קרבנו של ראש היונקרים, תסכים בעצמה לנימוק הזה ותחפוץ לבסס עליו יחוסי־המדינות החדשים? היתכן, שהקרבן, תיכף כשהשתמט מתחת הסכין, יהפך לשוחט? חלילה! אלא, כאמור למעלה, נלאים אנשי העולם הישן ללמוד דעות חדשות ושיטות לא שערון אבותיהם. כל ימיהם היו נטפלים לרעיון המושרש הזה של שקול־הכח בתור אמצעי לשלום האירופאי, ועכשיו, כשנהפך הגלגל ההיסטורי, עדיין על מדוכה זו הם יושבים ודנים! ומה יהיה בדבר ההתקדמות לקראת חירות יותר רחבה? ולא היתה זו שפיכות־דם לשוא, אם מתוך המלחמה הזאת לא יצא שנוי חברתי עיקרי? התשובה מצדם היא, כי המשקולת היא רק אמצעי סתם: עד כה היה האמצעי הזה בידי רשעים ונשתמש לרע, אבל מכאן ולהבא, כיון שנשתנו הבעלים, אותו האמצעי יסוב לידי הצדיקים ויהיה שמושו אך לטוב. ולא עוד, אלא שבעלי הדעה הזאת סוברים, כי משקולת־הכח בידי בעלי־ההסכם היא היא ההתגשמות הראויה לאגודת־הלאומים, שתבטיח את השלום התמידי. שואלים הם: האפשר לתת לגרמניה להספח אל האגודה הזאת? האם כשרה היא להכנס לתוכה טרם עשתה „תשובה"? ולכן אין טוב לארצות־

החסכם אלא שתתחברנה בשלום כמו במלחמה, והן הן תהיינה ה„אגודה". ואין בעלי הדעה הזאת מרגישים, שה„משקולת" איננה אמצעי בלבד, שיכולה להשתמש על־ידי טמאים וטהורים, אלא שהיא בעצם מהותה סתירה הגיונית לרעיון הדימוקראטיה. ולא עוד, אלא שסוף משקולת כזו להבטל, אפילו אם ישמשו בה רק טהורים, מפני שבטבעה משוחתה בה. אם באמת אנו רוצים „שמים חדשים וארץ חדשה", צריכים אנו לוותר על תביעות לאומיות צרות, על התחרות מדינית, על קשרים פרטיים לתועלת חמרית; וצריכים אנו להשתדל לכונן מכון מוצק ואיתן לשלום כל העולם, שלא יזוז לעד — וזוהי אגודת־הלאומים, שתוף־הכח במקום שקול־הכח!

ואילו לא היתה נסיעתו של ווילסון לאירופה פועלת דבר אחר אלא זה: שהרחיבה והעמיקה את ההבדל בין תורה חדשה לתורה ישנה, — דיינו. עכשיו, לכל הפחות, אנו יודעים בבירור את תוקף השאלה: משקולת או שתוף? נוכחנו עכשיו, שכל מי שאינו יכול לבער ממהו את המושגים המדיניים הבלויים ילפות את רעיון המשקולת; ולעומת זה, מי שחזון חדש בנפשו על עולם מזוכך מפשעים ישנים ועולות קדומות, מי שמאמין בלבו, שהאנושיות צועדת הלאה־הלאה לקראת תעודה מזהירה של שלום אין־קץ וצדק מוחלט, — ידבק בכל עוז תקותו ברעיון השתוף.

והרי הברירה: מצד אחד העבר, מצד שני העתיד; מצד אחד מדיניות נושנה, מצד שני אנושיות הדשה — אי מאלה נבחר?

מדיניות ואנושיות! סוף־סוף זהו הדבר בדיוק, אשר למדתנו המלחמה הנוראה: כי הניגוד בין המדיניות והאנושיות הוא שהיה בעוכרי העולם! זהו עטיו של נחש וזהו חטא הקדמון! בכל זמן ובכל מקום שיד המדיניות על העליונה, יד האנושיות על התחתונה; ולהפך, עד שיד האנושיות על העליונה, יד המדיניות — מדיניות מהמין הישן — על התחתונה. אכן עד היום הזה לא הצליחה האנושיות האצילה להתגבר על המדיניות הגסה! רדיפת היהודים, רציצת הלאומים הקטנים, גזילת ארצות כזו של אילזאס או חלוקת פולאניה, וכהנה, וכהנה — האין אלו פעולות המדיניות העושקת, כשהיא נפרדת מהאנושיות לגמרי? באיזה אופן הוצבו עד היום גבולות העמים, אם לא לפי הקוים המדיניים? — אותם הקוים המדיניים, שנטו על עמים שונים, שאין ביניהם שום שותפות החיים והתקוה, ומתוך כך הכניעום תחת ממשלה זרה, אשר בלעה ולא המלה את ערכיהם ואת קדשיהם הלאומיים — את הלשון, הרוח, את משאת־הנפש הלאומית. ורק אחרי מלחמת־דמים איומה התחיל העולם להבין ולהכיר בדעה הפשוטה, כי אין לפניו בלתי־אם שיטה אחת להנהיל על־פיה את העמים ולהציב את גבולותיהם, וזוהי השיטה האנושית הפשוטה — לתת לכל לאום ולאום ממשלה בפני עצמו, לשחרר את כל אחד ואחד מהם מעול שעבוד נכרי ולהניח להם מקום מרווח להתפתחותם האישית. יוצא לנו מזה ההפך מהשקפת הראדיקאלים הקיצוניים, המתנגדים להלאומיות בשם האנושיות הרחבה: כי הנה דוקא הלאומיות היא בת האנושיות, ואין שום מסך מבדיל ביניהן; מפני שהלאומיות היא ההבעה האנושית־הטבעית, בכל מתק־פשטותה, של נפש כל עם ועם. כי הלאומיות איננה מושג גשמי בלבד, ואיננה סובבת על סגולות גופניות בלבד, כמו על הארץ ועל הגזע בבחינתם החמרית, אלא היא לראש וראשון מושג רוחני, והיא חלה על מדות נפשיות, כמו על התרבות ועל התכונה הלאומית המיוחדת. יש ניגוד עצמי רק בין האנושיות והמדיניות, שלא ניתן להתפשר בלל כל זמן שהמדיניות תובעת את שלה ומשעבדת לעצמה את האנושיות. המדיניות — היא שקוראת תמיד: „תן לי הנפש וגם הרכוש!" הפשרה בין שתי אלה תבוא באופן מעשי וממשי רק כשהאנושיות תעלה מעלה על העושק המדיני, והקוים המדיניים יתאימו התאמה גמורה אל גבולות הלאומים הטבעיים! זו תהיה מדיניות ממין חדש, מהמין הווילסוני, מדיניות לאומית־אנושית: אידיאל נעלה, שימצא את התגשמותו הגמורה ב„אגודת־הלאומים".

(סוף יבוא).

וְיֵשׁ אֲשֶׁר תַּפְנֶה אֶת רֹאשְׁךָ...

מאת
אפרים א. ליסיצקי.

ויש אשר תפנה את ראשך ותעיף מבטך לאחור,
בעוד שלקראת העתידות היו פניך מועדות — — —

מצקה הקרקע תחתיך והרכב דרך המלך,
רגלך רגל ישרה וצעד־מבטחים צעדך;

בִּטְחוֹנְךָ — שִׂיא הַרְרֵי־אֵל, וֶאֱמוּנָתְךָ — זוֹךְ שַׁלְגֵי רִכְסֵיהֶם,
חִזָּיוֹן לְמִשְׂחַק גַּוָּנִים וּבָמָה לִמְחוֹל זֳהֳרוּרִים,
לְבָבְךָ תּוֹחֶלֶת וּתְפִלָּה, וְנַפְשְׁךָ רֶטֶט צִפִּיָּה —
צְעִיר־פֶּרַח מִפְּתַּח־גָּבִיעַ, מְרֻוֶּה טַל־לַיִל וְעָסִים,
כִּבְקוֹעַ בְּפַאֲתֵי־קָדִים רִאשׁוֹנֵי דִמְדּוּמֵי הַחַמָּה·
עוֹד מַהֲלַךְ־מָה — וְהִגַּעְתָּ לְמַחוֹז־נְדוּדֶיךָ הַנִּכְסָף;
הַבִּיטָה בְּקַצְוֵי הָאוֹפֶק, רְאֵה — הִנֵּה הִנָּם הַחַיִּים!
מְכַמַּנִּים, מְכַמַּנִּים — וּכְלוּם לֹא הֶחְסַרְתָּ עֲדַיִן מִשִּׁפְעָם;
מְלֵאִים, שְׁלֵמִים, רַעֲנַנִּים, מַצְהִירִים בְּטַלְלֵי־אוֹרוֹת,
מְחַכִּים לְמַגַּע כַּף־יָדְךָ, לִפְתִיחַת צִנּוֹרוֹת נִשְׁמָתְךָ,
שֶׁתְּשַׁאֲבֵם, תִּסְפְּגֵם, תְּמַצְּצֵם, שָׁאוֹב וְעָרוֹת וְהָרֵק·
וְנַחְשׁוֹל רְחוּמֵי־אַהֲבָה מִתְפָּרֵץ וּמַכֶּה אֶל לִבְּךָ,
וּפְשׁוּטוֹת, נִמְשָׁכוֹת יָדֶיךָ לְחַבֵּק כָּל עֵץ וְכָל אֶבֶן,
וְכָל עַצְמוֹתֶיךָ — רְנָנָה, וְכָל קְרָבֶיךָ — מַנְגִּינָה·
שׁוֹפֵעַ מִמְּךָ וּבְךָ רוֹךְ־נְעִימוֹת, כְּשֶׁמֶן אֲפַרְסְמוֹן,
וּרְסִיסֵי צַהֲצָחוֹת וָזוֹךְ שׁוֹטְפִים־עוֹבְרִים אֶת בָּבוֹת־עֵינֶיךָ,
וְנִשְׁקָף מִבַּעֲדָם הָעוֹלָם — וְצָעִיר הוּא, הָדוּר וְנָאֶה,
וּמוּאָר בְּזָהֳרֵי־קֶסֶם, וְנִימֵי־נְהָרָה עֲנֻגּוֹת
מְשֻׁזָּרוֹת וּנְטוּוֹת מִלְּבָבוֹ, נִמְתָּחוֹת, נֶאֱחָזוֹת בִּלְבָבְךָ,
עַד תֻּמַּם בּוֹ תֵּלֶךְ וְתִמּוֹג, כְּהִמּוֹג עֲנַן־תְּכֵלֶת מַשְׂכִּים
בְּלַהֲבוֹת־שׁוֹשָׁן לַשַּׁחַר — וְאֶחָד הָעוֹלָם וְאָתָּה!
כִּיאוֹר מְקַף יַעֲרֵי־תְכֵלֶת, בְּצָהֳרֵי־קַיִץ לוֹהֲטִים,
רוֹגֵעַ רְאִי־מֵימָיו הַמְלֻטָּשׁ, וְחָלָק, לֹא נִיר וְלֹא קֶמֶט,
כְּעֶצֶם הַסַּפִּיר לָטֹהַר, וּפְרוּשִׂים מֵעָל לוֹ שָׁמַיִם
בְּהִירִים, עֲמֻקִּים וְחוֹלְמִים, אַף רְבָב עָנָן קַל לֹא יַעֲכִירֵם —
אֵין יְאוֹר, אֵין יְעָרִים, אֵין שַׁפְרִיר־שָׁמַיִם, אֵין מַעְלָה, אֵין מַטָּה,
רַק שִׁפְעָה שֶׁל תְּכֵלֶת עֲמֻקָּה, צוֹלֶלֶת, אוֹבֶדֶת תּוֹךְ עַצְמָהּ — — —

(סוף יבוא).

מאת שלום־עליכם

חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים אֶלֶף

תרגום י. ד. ברקוביץ

ב

קצור הדברים, במה אנכי עומד? עומד אנכי באותו הצרור, אשר תהו לו הגביר עירנו מאחוריו. רצונך לדעת, מה עלתה לו לצרור זה? — לא כלום. הצרור צרור הוא. [illegible] עירנו תהו הוא עומד בין השמים ובין הארץ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] בשבוע את העיר [illegible], [illegible] על פתחי [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] מקרבים לו בשעת התקה, מקבלים בכף ממני [illegible] לו עצות, איש איש ועצתו. זה אומר כך וזה אומר כך, ובא השלישי ומכריע ביניהם ואומר לא כך ולא כך, אלא „כלפי לייא" — הכל בדרך העולם... מה תהיה תכליתו של הבר — רק אלהים, היושב בשמים הוא היודע. לפי שבינת אדם קרוץ מחומר קצרה [illegible] את [illegible] הענין המסובך הזה, אשר אם יובא הקיצה [illegible] והיתה אחריתנו מרה... המבין אתה, עד היכן הדברים מגיעים?... בין כה וכה, מי מתגלגל גלגולי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]! כי הנה כל אנשי העיר — ולא אנשי העיר בלבד, אלא כל העולם כולו — הניחו את מלאכתם ואת עסקיהם ואינם עוסקים ומטפלים אלא בי. כל אחד מראה עלי באצבע: „הנה הולכים חמשה ושבעים האלף!"... את מכחדי זנחתי, ביתי שמם עוד יותר משהיה, ואשתי מתביישת להראות פניה בשוק — הכל קוראים לה שם „הנגידה החדשה"... בבית־הכנסת בברוני ביום השבת [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] עוד אלא שעבר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] אני [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] בכסף [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] כי [illegible] לי לסחור את [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ובא השלישי והוכיח, כי אין טוב לפני אלא לפתוח לשבת ולשכוח [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible] אומה, יכול אוכל [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] בעירנו, כי [illegible] [illegible] אצלנו לשבת, אשר הנה יגיע לסכום של חמשה ושבעים אלף בבת־אחת? בכסף מזומן הכתוב מדבר... [illegible] אתה, עד היכן הדברים מגיעים?... [illegible] [illegible] עירנו אפיקורסים הם וקטנ־אמנה מטבע בריתם [illegible] איש [illegible] גם האמן לא יאמין, כי יש [illegible] ברבנו אשר ימצא בידו יותר מעשרים וחמשה קרבונים מזומנים... [illegible] כי אף עירנו המרה גנוזה היא, גם אותה לא [illegible] [illegible] כל אותן המדות היפות והמעלות [illegible], [illegible] חכמים בערים הנדחות!... [illegible] אחד אצלנו [illegible] בטל להוב, שעבודה ומשה־[illegible] אין [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] כל ימיהם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] הנב.

מהלכים מחילק אל בילק ומביאים את דבת האחד אל השני. עסקי עצמם אין להם, והרי הם מטפלים בעסקי אחרים. מתכנסים בחבורה בשוק, ממול בית־המרקחת, מקום המוכן [illegible] [illegible] [illegible] את [illegible] ואת עסקיו של כל אחד ואחד. [illegible] [illegible] [illegible] שמא מרויח פלוני יותר מכפי צרכיו; [illegible] [illegible] [illegible] — אין להם קורת־רוח גדולה מזו... הגע איפוא בעצמך, מה התקדרה העיר בעבים ומה נפלו פניהם של צריעין אלו, בשמעם את דבר חמשה ושבעים האלף! מאותו יום ואילך לא פסק פיהם מלהג אף רגע, למן הבוקר ועד הערב. עומדים הם ומתנגחים זה עם זה, שוכחים לשון איש ברעהו, ועקיצותיהם עקיצות עקרב. כל אחד מטיל מרה בחברו ויורד לחייו.

— מדוע לא [illegible] אתה [illegible] את חמשה ושבעים האלף? הלא דרושים הם עתה להפצך במאד מאד!...

— ומדוע לא אתה? כבכור אני, כי נצרך אתה להם יותר ממני!...

כדי להכעיס את הקהל ולהרעימו עוד יותר, עמד בעל־חשבון אחד וחשב ומצא, כי עכשיו הרי אני הגדול מכל עשירי העיר. החשבון, הוא אומר, [illegible] [illegible] הוא: חמשה ושבעים אלף העליתי בגורל, בששה או שבעה אלפים קרבונים תעלה דירתי — הרי לך בערכך חמשה ושמונים אלף, שהם כמעט מאה אלף קרבונים. ויהודי, הוא אומר, שהונו עולה למאה אלף קרבונים, הלא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. כי יש לו מאתים אלף, לפי שגלוי וידוע לכל העירה [illegible] הוא אומה, כי אם מעריכים אנו את [illegible] [illegible] במאתים אלף, אין לו אפילו [illegible] [illegible]... אם כן איפוא, הרי אני גביר לאחת, הגדול בכל עשירי עירנו! ואם תמצא לאמר: הלא יש לנו בעיר עשירים גדולים גם ממני? ויש לאמר: זו מנין לנו? מי תכן את כיס עשירינו ומי בא עד צפונותיו? מי יודע, אם אין ידם של אלה על [illegible]!... [illegible] אתה, עד היכן הדברים מגיעים?... [illegible] [illegible] [illegible], כי הדבר נגע עד נפשם. רבים [illegible] אלו התעצבו אל לבם מאד ומאנו להתנחם: [illegible]? הנשמע כדבר הזה בישראל, אשר יקום איש יהודי [illegible], בעצם [illegible], ויעשה בחוסר הדעת, בלא צרים ובלא חברים, נגיד בעצמו, עשיר בעל חמשה ושבעים אלף? העל זאת יחרישו ויתאפקו?!... יש במחננו אחד, והוא הזוק וזקן, עשיר וקמצן מאין כמוהו, [illegible] [illegible] שבעיר ושהוא אינו שרוי בצרה, „מנדיק [illegible]" [illegible], [illegible] את [illegible] [illegible], כי [illegible] [illegible] [illegible] בחמשה ושבעים האלף, — והקשה דעתו של [illegible] [illegible] נתעטף בקרבו כליבה, עד כי רבים האמינו

שכבר בא קצו של אותו בחור! כמה גדולה היתה ההתמנות — עובנפש זה התהלך ימים אחדים רצופים שחוח וקודר בחוץ יגונו. ורק אחר־כך, כששמע את דבר אחי הניך ואת דבר העצם אשר בגרוננו, שבה נפשו למנוחתה: מוטב, הוא אומר, שתפול הירושה בחלקו של הכומר, ואל יזכה יהודי בממון הרבה כל־כך!... המבין אתה, עד היכן הדברים מגיעים?... ואולם כסבור אתה, שקרובי ואנשי־שלומי מביטים עלי בעין יפה? — אם כך אתה סבור, סימן הוא לך, שאינך יודע עדיין טבעם של קרובים. אף הם נבונים לבעלי חי! תדע לך, כי אילו נפלו אמנם בחלקי חמשה ושבעים האלף, לא היית רואני בכך. והא לבך סמוך ובטוח, שאז היו הכל נהנים ממני, גם הקרובים וגם הרחוקים. עכשיו, שנשתנו פני הדברים, — הרי מזלם הוא שגרם לזה, ואני מה כי ילינו עלי?... אדרבה, ינסו־נא בני־משפחתי וירהיבו את כיסם עתה — אולי יפתח להם אחי הניך את ידו הנדיבה?... להודיעך, שהניך זה שלי כבר יצאו לו מוניטין בנתינותיו המרובות ובפזרנותו המופלגת. אם זה יפתח את ידו לקרוביו העניים — לא תשבע העין מראות. יש רגילים לדבר, שכבר נדבו לפו להפריש מששים ועד שבעים קרבונים לאחותו העניה, כדי להשיאה לאיש. ולאבינו הזקן עוד הגדיל לעשות: נדר לו מיטב כספו מאת תמימה! כלומר: ידע־נא האב הזקן וירגיש גם הוא, כי בנו העלה בגורל חמשה ושבעים אלף!... המבין אתה, עד היכן הדברים מגיעים?... זה מישפט הקרובים, היושבים בעירי. והקרובים, היושבים מרחוק — הללו התחילו נוהרים אלי מכל כנפות הארץ, כל אחד בא וצרור צרותיו על שכמו. רבים מהם נזדרזו להתהדר להשיא את בנותיהם הבוגרות על חשבוני. ונמצאו ביניהם גם כאלה, אשר עמדו פתאום וגרשו את נשיהם, בחשבם כי עתה ישתנו בדרי בראשית ויוכלו להשיג גרושות ונכבדות מאלה... ואהרעלפ־בן הרעימית אין לי עליהם: הלא קרובי הם, מבצק אחד קורצנו וממישארת אחת נוקרנו, ואני חייב לשאת את טרחם ומשאם. אבל מה מעשיהם של אנשים זרים אצלי? מה לי ולאנשים זרים ומוזרים, אשר לא ידעתי ולא ידעו אבותי? במה חטאתי לפניהם?... השומע אתה? לכל שונאי ודורשי־רעתי, באשר הם שם, ברכתי נתונה, כי יגיעם אלהים לזכות בחמשה ושבעים אלף! האמינה לי, בי נשבעתי, כי כל הדליקות והמהומאות והבריחות והנופה וכל ברכות מזל־טוב אלה, אשר אנכי שומע יום־יום מכל העברים, — כבר יצאו מאפי והיו לי לזרא. בני־אדם זרים, אשר לא ידעתי ואשר גם את שמם לא שמעתי, הודיעום ושבו ובאים אלי לשאול בעצתי ולצפות לאמירפי.

— באנו אליך, רב יעקב־יוסיל, הם אומרים, מפני ששמענו את שמעך זה כבר, כי איש חכם ונבון אתה. אל תאמר בלבבך, הם אומרים, כי מתכוונים אנחנו בזה ביותר ברישוא בדבר החמשה ושבעים האלף, אשר חננך אלהים. חלילה וחס! באנו אליך, רב אומרים, ביאר בתם, לטכס עמך עצה ולשפוך שיח לפניך...

המבין אתה, עד היכן הדברים מגיעים?... אדם אחד בא אלי מעיר משונה, אשר שכחתי את שמה, וממדינה רחוקה, אשר לא דרכה בה כף־רגלה של אמירוקנתי מעולם. נפתחה הדלת ונכנס פתאום איש יהודי ושאל את צרורי הצרה.

שלום עליכם

— עליכם שלום! מאין יהודי בא?

— ממקום פלוני־אלמוני. האתה הוא אותו רב יעקב־יוסיל?

אני הוא יעקב־יוסיל. מה סיבת השמיעני?

— אם כן איפוא, אתה הוא אותו רב יעקב־יוסיל, אשר העלית בגורלך חמשה ושבעים אלף. באתי אליך, הוא אומר, במתכוון לראותך. כלומר: לא במתכוון באתי, אלא נוסע הייתי לרגל מלאכתי ועבר עליפני עירך ממילא. ושמעתי את דבר החמשה ושבעים האלף, ואמרתי אל לבי: הבה אסור הלאן ליום אחד: אבורר נא ואראה בעיני את האיש המאושר, אשר זכה בחמשה ושבעים האלף. הן לא דבר ריק הוא — חמשה ושבעים אלף הם!...

המבין אתה, עד היכן הדברים מגיעים... ואתה הבינה־נא איפוא וספר לפני כל אחד ואחד מהם מעשה בבית־נכרים ואורב אנשים, ומעשה באח ויתניך שלי, ומעשה בעצם שנתקע בגרונך, ומעשה בגביר וצרור על שכמו, ומעשה בעיר־בירין ובשדים וברוחות ובמזיקים!... אראה בנחמה, אם לא היה טוב חלקי ויפה גורלי קודם לכן, לפני חמשה ושבעים האלף, מחלקי וגורלי עתה, אחרי חמשה ושבעים האלף! הלא אז נחתי ושלותי, לכל הפחות, ולא ידעתי רוגז! את האמת אגיד לך ולא אכחד, כי אינני בטוח עתה גם מסכנת וחיי תלואים לי מנגד. הנה היה מעשה לפני ימים מועטים, ואני עושה בעיר הגדולה ומחזר אחרי עורכי־הדין, ובא אדם אחד ופתני לילך עמו אל ביתו אשר בפודול לשתות אתו תה כביכול; באתי אל ביתו אשר בפודול, בלילה היה מעשה, ומצאתי שם עוד ארבע אחד, ירא שמים יהודי נאה בעל זקן מגודל, ויושב ומעיין בספר: נתן לי קורת־רוח. עמד להצית אש בסיגריתו, וכבה את המנורה, ונשארנו שלשתנו בחשכה... המבין אתה, עד היכן הדברים מגיעים... היה אמירא היתה השער מאירות כרוכה, ואמירא היית נוטף הרבה, בראי היה לך לשמוע מפי גם את המעשה הזה, שרובו מעשה זה מציא תמצא עד מעשה אחד, כמאמרם: פצע ותבורה, ומכה טריה עד גבירם... המבין אתה, עד היכן הדברים מגיעים?...

רבוי הדברים, במה אנכי עומד? עומד אנכי בסוף המעשה. האמנם? כסבור אתה איפוא, שכבר הגעני לסופו? דבר במעט רגע, אל תבהל ברוחך! עומדים אני עדיין בתחילתו של דבר, ולא בתחילתו בלבד, אלא בעצם ראשיתו, בסבת כל הסבות, אשר ממנה נפתחה הרעה... ומי אשב בכל זאת? רק אני לבדי! כלומר:

ההתחרות עם אנשי־המדע במקצועות ידועים. ויש אשר הנפש הפיוטית חודרת לסתרי הבריאה, או להרקמה היותר דקה של היצירה ההיסטורית, למקומות צנועים ונחבאים, שמעולם לא הגיעה שמה האספקלריה של החוקר והמומחה, המזוין בכל כלי־נשק המדע.

נסיון מדעי־פיוטי, או פיוטי־מדעי, עשה גם משוררנו במאמרו „הלכה ואגדה", ונסיונו הצליח באופן נעלה. ביאליק מגלה את כח היצירה שבהלכה וקובע את היחוסים הפנימיים שבינה ובין האגדה. בתור משורר ואמן, שעינו בהירה, הרגשתו הדה ואצבעו מבהיקה, הוא מצייר בקוים בולטים ואופיים את צורת ההלכה ואת צורת האגדה, להראות את הניגוד שביניהן, הדוקר את העין מסקירה ראשונה (אבל רק מסקירה ראשונה):

„להלכה — פנים זועפות, לאגדה — פנים שוחקות. זו קפדנית, מחמרת, קשה כברזל — מדת הדין; וזו וותרנית, מקילה, רכה משמן — מדת הרחמים. זו גוזרת גזירה ואינה נותנתה לשעורים: הן שלה הן ולאו שלה לאו; וזו יועצת עצה ומשערת כחו ודעתו של אדם: הן ולאו ורפה בידה. זו — קליפה, גוף, מעשה; וזו — תוך, נשמה, כונה. כאן אדיקות מאובנה, חובה, שעבוד, וכאן — התחדשות תמידית, חירות, רשות. עד כאן — על הלכה ואגדה שבחיים; ועל שבספרות מוסיפין: כאן יבישות של פרוזה, סגנון מוצק וקבוע, לשון אפורה בת גון אחד — שלטון השכל; וכאן לחלוחית של שירה, סגנון שוטף ובן־חלוף, לשון מנומרת בצבעים — שלטון הרגש".

אולם בעצם הדבר אין ההלכה והאגדה „צרות זו לזו, דבר והפוכו", כי „ההלכה — היא גבושה, תמציתה האחרונה והמוכרחת של האגדה; האגדה היא היתוכה של ההלכה... הלכה שמתרוממת עד למדרגת סימבול, היא עצמה נעשית אם לאגדה חדשה... הלכה חיה ובריאה היא אגדה שהעבר או שהעתיד, ובן להפך".

ביאליק מביא דוגמאות אחדות להטעים את עיקר רעיונו, כי „כל תרי״ג מצוות שבתורה מה הן אם לא תמציתם האחרונה, צירוף אחר צירוף, של דברי מיתוס, אגדה ומנהגים קדמונים... תורת חיים ותורת פה וכו' שהיו מתהלכים כפרודים באויר כמה אלפי שנה, עד שהגיע שעתם להתגבש בדמות של הרים הנצבים באבן וכתובים בקלף".

במימרה זו, שבהגדה זו: כי כל תרי״ג המצוות שבתורה הן התמצית האחרונה של דברי מיתוס, כלומר, של דברי אגדה ושירה... שבהנחה זו גבר המשורר על איש־המדע. החוקר אינו ממהר להחליט, והוא נותן את הנחותיו והכללותיו לשעורים. איש־המדע נזהר תמיד מלדבר בלשון הודאי. בטרם ימצא יסודות מוצקים ונאמנים, בטרם בחן והרחיק כל אחד מן הספקות, אם באמת יש להשען עליו כל־צרכו. החוקר מדייק בדבריו ומרגיש תמיד מראש את הערעורים והניגודים, את הסתירות והפרכות, שיש למצוא בהנחותיו ובהכללותיו.

ביאליק הוא, סוף־סוף, משורר, ומתוך שירתו ניתר חושו הפיוטי הוא בא לפעמים, במאמרו הנזכר, בטיסה אחת לידי גובה ידוע של מסקנה מדעית. בדרך הרוב הוא מפזר רעיונות נוצצים. או נדייק יותר בלשוננו ונאמר: ניצוצות של רעיונות. אולם לא תמיד מתחברים הניצוצות האלה לרעיון אחד גדול ומבריק. דשפה, שבה כתוב מאמרו „הלכה ואגדה", היא כל־כך נפלאה ביפיה והנה, הסגנון הוא כל־כך מזהיר בעושר צבעיו, הציורים הם כל־כך נאים וההרצאה כל־כך מיוחדת במינה, עד שהמשורר משחד את הקורא, משדל אותו בדבריו הנמרצים והרכים ביחד, גם בהביאו אותו (לפעמים על כנפיו ישאנו) להספירה המדעית ההרה, ששם שולטים רק ההגיון והתבונה הצרופה, ופרחי המליצה והשיר נבול יבולו.

רק גוזמה פיוטית, ולא מסקנה של חוקר היא, באמור ביאליק, כי „כל תרי״ג מצוות שבתורה מה הן אם לא תמציתם האחרונה, צירוף אחר צירוף, של דברי מיתוס". ישנה ספרות מדעית שלמה, שיגעה ומצאה טעמן של מצוות ידועות בתורה בסבות מדיניות, כלכליות או חברתיות. ישנן מצוות, שאין לבארן כי־אם על־ידי שמירת הבריאות, או מדיית בינת המחוקק להרחיק את בני עמו מהבלי הגויים ומתועבות גלוליהם. וישנן מצוות, חוקים שלא נוצרו מעיקרם אלא כדי להשביר את המיתוס, לעקור ולשרש מן הלב דברי־אגדה ידועים.

ישנם אמנם, בלי ספק, דברי מיתוס שנתגבשו לחוקים, אבל בשום אופן אין להחליט ולהכליל, כי כל החוקים היו בראשיתם דברי אגדה. ישנם חוקים שאינם אלא הוראת שעה, הכרח הרגע, גזירת המצב המדיני, הכלכלי או החברתי בתקופה ידועה, או בתנאי־קיום ידועים. וישנם חוקים, שמקורם ברגש היושר העליון ובהצדק המוחלט. וישנם חוקים, שיסודם בהשקפת־עולם ידועה, שהיא דוקא רחוקה ומתרחקת מדברי מיתוס. וישנם חוקים בתורה ועיקרי הדת בתלמוד, שעד היום אין אנו יכולים להתחקות על שרשיהם, מפני שעדיין חסרים לנו מקורים שונים וידיעות רבות, הדרושים להבהרת זו.

אמנם יפים הם דברי המשורר: „ההדים הין ונבשק את הפתרון, הרצון את המעשה, המחשבה את הדבור, הפרח את הפרי — והאגדה את ההלכה". גם כזה מיעט ביאליק, לפי דעתי, אם היא כונה, כי כל אגדה סופה להתגבש בצורת חוק, כי תחילתן וסופן של האגדה וההלכה נעוצים זה בזה, כי „ההלכה והאגדה אינן באמת אף הן אלא שתים שהן אחת, שתי פנים של בריה אחת".

מי כביאליק בעל האגדה יודע, שלא כל האגדות שוות. יש אגדה, שהיא בבחינת „צמח בל יעשה קמח", כמו שיש אגדות, שהן בבחינת „מתים בל יחיו" או בבחינת נפלי־הדמיון, שלעולם לא יתפתחו לחוקים חיים וקיימים לוא גם במשך דור אחד. לא תמיד שואפת האגדה אל ההלכה; יש שהראשונה מסתתרת ומתחמקת מפני האחרונה, או שהן מתנגדות זו לזו, מבטלות וסותרות זו את זו על־פי טבע בריתן.

אין אגדה סתם, בבחינת טומטום, כמו שאין הלכה סתם. לכל אחת ואחת מהן יש מין, יש סוג ויש גזע. יש מהן עקרות ויש מהן יולדות בצלמן וכדמותן, יש מהן פשוטות ויש מהן מורכבות; יש מהן ילידי־בית ויש מהן ילידי־חוץ, יש מהן שנולדו על ברכי האהבה לעמנו ויש מהן שנולדו על ברכי השנאה לאויבינו ורודפינו. דרך גלגולים רבים ושונים עוברת כמעט כל אגדה, אולם לא כל אחת מהן מגיעה, ומוכשרת להגיע, עד גלגולה האחרון: — עד החוק, עד ההלכה, החמורה או הקלה. ישנן אגדות, שרק צורתן עברית, אולם נשמתן שאולה מעם לועז, או מעמים לועזים. מיתוס כזה לא יתגבש בצורת חוק. ובבוא החוקר לקבוע את היחוסים הפנימיים שבין האגדה וההלכה יתעכב על כל אחת מהן לבדה, יתהה על קנקנן, לבדוק ולדעת מה וכמה יש בהן, בטרם יבוא לידי איזו מסקנה, או לידי איזו הכללה. כזה לא עשה ביאליק. ואולי גם לא היה צריך לעשות כזאת.

ואם אמרתי בראשית דברי, כי המשורר הצליח באופן נעלה בנסיונו המדעי והפיוטי, שקראו בשם „הלכה ואגדה", לא היתה כונתי אלא על עשרו הרוחני בכלל ועל סגולתו המיוחדה לעורר את המחשבה והרגש במהותיהם וכבכיותיהם של קוראיו.

המאמר הנזכר, שיש בו גם מדע וגם פיוט, או: מדע על דרך הפיוט, — יש בו גם קצת דרוש וגם קצת פלפול, מישלו ומכה ששמע מפי אחרים (מפי אחד־העם ומפי הסבא רבי מנדלי). דבר זה מעיד, כי ביאליק, עם כל עושר רוחו, החריפות שבלו ועם כל הגאוניות שביצירתו הסגנונית, לא מצא עוד את הצורה הנכונה ואת שעורי ההרמוניה הראויים למאמרים שבעין אלו. —

לא המסקנות המדעיות, שאליהן בא משוררנו הגדול, במאמרו הנזכר, הן העיקר (יש להסכים להן או גם לחלוק עליהן), אבל על זה אנו מעירים: מה רב כחו ומה נמרצה לשונו, בבואו לתבוע את עלבון ההלכה בכלל מידי המזלזלים בערכה המיוחד! הוא מגלה דרך חדשה להיצירה העברית, באמרו: „הרי יש במה הרבה גבירות, שהן הן כגופי חיה ממש של האומה בעבר, וליחן לא נס עד היום, ולהכשרן החיוני בעתיד אין קץ. אם „כלי החיים" האלה מונחים לפי שעה בקרן־זוית — אין מזה ראיה עוד על רעיעותם. כלל גדול הוא: כל צורת חיים בשעת יצירתה, כלומר, כשהיא עדיין ב„מחובר" — היא עצמה משמשת תוכן לרוח יוצרה; משנגמרה יצירתה ויצאה לרשות הרבים, כלומר, „משנתלשה" — מיד היא יורדת לתורת כלי ושוב אין לה משלה כלום, אלא כל אדם מוצא בה מה שהוא עצמו מניח והוזר ומניח בה כל רגע שהוא ממשמש בה. הכל בא לה מן האדם ורוח האדם, שזוכה בה מן ההפקר. הניח בתוכה זהב — מוצא זהב. עפר — עפר. אין לו מה להניח — רשות בידו להניחה ריקנית עד שתעלה חלודה, אבל אל יאמר איש כזה: הכלי רעוע, השליכוהו לאשפה, אלא יאמר: אני עני!"

כמה אהבה וכמה חבה אצורים בדבריו אלה לכל חלקי היצירה העברית היהודית, לכל מדרגות התפתחותה ולכל צורותיה וסגנוניה! רק העני ברוח אינו מרגיש את שפע החיים ואת גרעיני הצמיחה אשר בגופי ההלכות העתיקות. ובאהבה זו צפון סוד יצירתו הפוריה והעשירה של משוררנו. בחבה זו לכל חלקי ספרותנו, גם להאגדה גם הרבה, מינחת גדיתי.

והלא לא רחוק הזמן, שרבים מסופרינו, ולא דוקא הגרועים שבהם, היו מתיחסים בקלות־ראש, מחסרין הרגשה לאומית נאמנה, אל כל חלק ההלכה שבשני התלמודים.

ביאליק מורה דרך, במאמרו הנזכר, לסופרינו המזלזלים בחלק ההלכה, איך גם זו האחרונה יכולה, וגם צריכה להיות, למקור יצירה חדשה בספרותנו העברית. כמה יפים וכמה פשוטים הם דבריו בנוגע לזה: „כשאתם נכנסים למשנה — אל נא תקמטו את מצחכם. עברו בין הפרקים בנחת, כמי שעובר בין חרבות ערים עתיקות. שוטטו־נא בין פסקי ההלכות הרצופים שם זה אצל זה כאבנים בנדבך ונראים בצמצומם כחצובי חלמיש; התבוננו בעין פקוחה אל כל הציורים הקטנים וקטני־הקטנים, המפוזרים שם בערבוביה לאלפים, ואמרו: האין אתם רואים לפניכם חיי מעשה של אומה שלמה, שנתאבנו לכל תגיהם ופרטיהם בתוך כדי מהלכם?" ועל כן הוא מחליט ואומר הלאה: „.... מן האמן הגמור, זה שאינו שואב „רוח־הקודש" מאגודלו או מלחכה מאחורי הפנכה של שלחן זה, אלא צולל ויונק מעומק תהום רבה של נפש האומה ומסתרי חייה, — מאמן כזה, אומר אני, לא יבצר לעשות גם בחומר הזה גדולות, אם רק הגדולות בנפשו פנימה הן. האמן ברוך־האלהים כמה הוא צריך וייצר? — מעט „חומר היולי" כדי אחיזת הרוח. אם דל הוא החומר — יעשירנו משלו, ואם מת — יחיינו ממקור דייו... העיקר הוא היחס החיוני של האדם אל צורות החיים שלפניו. ומי שמכריז על אחת מהן שהיא פסולה, צריך תחילה בדיקה אם לא נפסלו חייו הוא באותה פנה".

המאמר „הלכה ואגדה" מציין תחנה חדשה בדרך התפתחותו הרוחנית ויצירתו האמנותית של ביאליק. עד עתה היו ימי תקוות, ימי געגועים וחלומות ודמיונות, והיה עוד מקום בספרותנו לבעלי שירה ואגדה סתם. והנה באו ימי מעשה, ימי התגשמותו של החלום הלאומי הגדול. באו ימים לבנות את הנהרסות ולקבוע צורות קיימות לחיים העבריים. באו ימי ההלכה היהודית, שבלעדיהם אין לחנך את הדור ואין לסדר ולשפר את החיים המעשיים כי ידיי ראויים יהדות. יהנו משוררנו מבשר את התקופה החדשה ומבשר את הרבבות והרוחות לקראתה.

וכמה אמת, אמת בכל מרירותה, אמת בכל מערומיה, יש בדבריו הבאים:

„עתה זכינו לדור שכולו אגדה. אגדה בספרות ואגדה בחיים. כל העולם כולו אינו אלא אגדה באגדה. להלכה בכל משמעותיה אין סימן וזכר... ספרותנו החדשה ברובה הגדול אותה לה, בקבצן הלז, דירת־קבע במדור התחתון ביותר של המחשבה וההרגשה התרבותית. ננעלו עליה

כל המישים שערי הבינה ולא נשאר לה אלא פשפש קטן של „יופי" מסופק, — האגדה של זמננו. — מעט ספורים ומעט שירים — היא כל הלקט שבתרמילה. שום השפעה משאר מעינות הרוח העליונים אין. פסקה הלכה מישראל. יתרע מכל, שאין גם נטיה ניכרת בה — בספרות החדשה — להתרומם והעלות מ„בור שאון" זה, מבור דלותה. אדרבה, הן המקום על יוצריה. ומשרבו ביניהם המוניים ועמי־הארץ, עוד ניכרת מצדם כעין השתדלות מכוונת להשריש בלב ההמון את ההכרה, שאין „ספרות" ואין „יצירה" אלא זו היפה בלבד, וכל מה שמחוץ לה פסול. נער שוטה, אשר יצר, במחילה, עשרים חרוזים, או שתי נובילות, יצירתי יצירה, „משורר נביא העם" ימשל, הספר האחד והיחיד המדושן העיניים בימי הדרוש אינני בגדר יצירה כלל".

דברים בעתם, אם כי מופרזים הם מעט.¹ אין זאת, כי אם חוותו הקשה של משוררנו ותוכחתו הגלויה היו מכוונות כלפי הספרות בשפה היהודית המדוברת. כי הלא בספרותנו העברית דל הוא חלק הספורים, הציורים והשירים לעומת יתר חלקיה. אולם עיקר טענתו צודקת היא. זורי טפל מרה שניתזה „משירי־הזעם" שלי.

המשורר קורא: „מה יהא סופה של אגדה שאין הלכה שלה בצדה, סמוך לה?" — והנה, שלא הגדיר לנו ביאליק בכל מאמרו הנזכר לאיזו הלכה היא צמאה בימים? לאיזו הלכה שואפת נפשו ביחוד. מה פירושה של צורתה של הלכה זו שאליה היא מתפללת ועליה היא מתגעגע? דבריו בענין זה ובנקודה זו חתומים וסתומים. בכל אופן, לי אין הם ברורים. פנינים ומרגליות הוא מפזר, בדברו על־אודות רום ערכה של ההלכה גם בימינו, ובכל זאת הוא אומר: „איני בא להכריע לא בהלכה ולא באגדה ולומר: זו נאה וזו אינה נאה. כוונתי לאגדה והלכה סתם, בתור צורות תאומות של הספרות והחיים". אם כן: „הלכה סתם!" המקרא הרוצה לדעת אינו יודע: מה היא הלכה כתב. למה היא נחוצה ולמה היא נחוצה? האם נדרוש את הדברים כמו שהם באים? „לא בהלכה פרטית, כמו שלא באגדה אלמונית, הכתוב מדבר. בעיקר הלכה אני עוסקים כאן, הלכה בתור כלל גדול, בתור צורה מוחשית ומסוימת להיים ממשיים, החיים שאינם פורחים באויר ולקויים ברפיון של הרגשות ומימרות נאות בלבד, אלא שיש להם גם גוף ודמות וקול נאים".

ושוב אני נוטל לי את הרשות לשאול: ממי הורש המשורר הלכה זו? מי יתנה לנו? האם הסופרים, או האמנים? האם סובר הוא משוררנו, שגם בארצות הגולה יש מקום להלכה עברית, שאותה הוא דורש, בתור צורה מוחשית ומסוימת לחיים ממשיים? עוד זאת: האם סובר היא באמת כי צורה מוחשית ומסוימת לחיים ממשיים, אם רק צורה מוחשית היא? או אולי עלינו לשאול את צורה מוחשית ידועה, שהיא רצויה לנו ומתאמת לרוחנו? אם כן, אין זאת צורה סתם, או הלכה סתם, כמו שאומר המשורר.

ביאליק מסיים את מאמרו הנזכר במשאלה מעין זאת: „אנו כופפים את צוארנו: איה עול הברזל? מדוע לא תבוא היד החזקה והזרוע הנטויה?"

מאליו מובן שרואים לה דרך שיאל המשורר. כפי הנראה המאמר נגמר והמשורר לא נתן לנו אף רמז על מה או על מי מכוונים דבריו האחרונים.

ומתפרשים דבריו האחרונים ומתפרשין לא מפי קורא אחד הרוזו של פויסט:

לא שטער איך ניי איך ארמער טהאר!

אונד בין זא קלוג אלס וויע צופאר!

ציר־ברזל, יד חזקה — כבר סבלנו מהם יותר מדי. לא להם אנו מחכים ולא אליהם אנו מתפללים. אנכי — בודאי לא.

- - -

¹ דרך אגב הנני רוצה להעיר בזה, כי הפרופיסור בשפה ... מ..................... אחד הסופרים ... המצוינים כתב לא כבר באחד ממאמריו כדברים האלה. ... כי ... להיות מחברה של האגדה הקטנה והיפה „אליס בארץ הפלאות" מלהיות מחברה של כל ה„אנציקלופדיה בריטאניקה". וזהי יצירה, ... מראבר

מַטְּרָתֵנוּ בַּחַיִּים

מאת

ד"ר מאכס נורדוי.

נאום שנשא זה מנהיגי הציוניות לפני אספת חברי „יהודה הלוי" במאדריד של ספרד, שנאספו בשנים בנובמבר, שנה זו, לרגל את הנוסדה להתברות הבריטית

חג הזכרון לנו היום, כי עם נתן בזכרון אנחנו!

שאלנא את עמי אירופה, החיים אתנו כיום, מי מהם זוכר את אשר קרהו לפני אלפים שנה? ועם ישראל מתאבל בכל שנה ושנה ומזכיר את המקרים, שעברו עליו לפני שלשת אלפים וחמש מאות שנה, ומספר על יציאתו ממצרים, שהיתה ארבע מאות שנה לפני הריסת טרויה, עם כל פרטי־פרטים, כמו שהיינו אנו בשיחותינו ומזכירים מה שעבר עלינו במשך ימי המלחמה האחרונה.

לא המלומדים שבעם, היהודים־למדנית, הוראי ההסתכלות העתידית, רשמו בספר את תקופת עברנו הגדול והזוהר: העם בעצמו — כל אישי הלאום שומרים וזוכרים ומוסרים מאב לבני בניהם את כל המקרים החשובים של תולדות העבר שלנו.

¹ נאום זה תרגם לעברית ונשלח אלינו ממאדריד ע"י ... בנואשים המערכת

הנה אלפים וחמש מאות שנה עברו אחרי חורבן הבית הראשון ואלף ושמונה מאות וחמשים שנה — אחרי חורבן הבית השני, והעם כולו, למקטן ועד גדול, לא חדל מלהרגיש את האבדה הגדולה, לא חדל מהתאבל עליה אבל יחיד וצבור, לקבוע ימים ושבועות, שבהם הוא צם ומתענה, בוכה ומתאבל על הריסת מרכזו הלאומי, על שרפת מקדשו, על חורבן נחלתו, אבדן חופשתו, פזורו וגלותו הארוכה בין העמים.

הננו עם חי וקיים במשך הרבה אלפים שנה, אם כי היו כאלה, שחשבונו למתים. היו כאלה, ולא דוקא מבין שונאינו, כי־אם גם בינינו אנחנו.

היו בינינו כאלה, ואולי ישנם גם כיום, שאינם מאמינים בנו, כי עם חי אנחנו.

הדבר תלוי ברגש. מי שרגשותיו קהים וחושו מטומטם — אינו מרגיש בתחיתנו.

אבל העם, ההמון הגדול, מאות רבבות עם ישראל, כמו טובי בניו, הרגישו את עצמם תמיד בתור לאום חי בעל עבר, הוה ועתיד מיוחד, והרגש הזה נתן לנו תמיד את היכולת לשוב ולהתעודד לתחיה שלמה בארץ־האבות.

אמת נכון הדבר, שבגולה חיינו מקוטעים, קפואים, לובשים צורה של מות מדומה כלפי חוץ.

המות המדומה הזה עלה עלינו כבר זו הפעם השלישית.

בתקופת מצרים באו בני ישראל ויתישבו בארץ גושן בתור אורחים נכבדים של אחיהם, המשנה למלך מצרים.

ואחרי דורות אחדים התחכמו המצרים לשעבדם ולהפוך אותם לקבוצה של עבדי־עולם, שעומם בהם כל זיק של רגש כללי לאומי; ויחשבו שונאינו, שכבר נכתב עלינו הגולל.

והנה בא משה והוכיח, כי עם ישראל חי.

גם כל העם נתעורר אז לתחיה; ארבע חמשיות ממנו נשקעו בעבדות, וגם בתוך אלה, שיצאו ממצרים, היה ערב־רב, עם קורח, דתן ואבירם. אבל האדמה פצתה את פיה ותבלע את קורח ואת עדתו, ודור המדבר מצא במדבר את קבורתו; ואלה בני הדור הצעיר, שידע לזקוף קומתו, להרים את ראשו ולהביט נכוחה — אלה הם שהניחו את היסוד ליצירת עם ישראל בארצו.

והמות המדומה לא עזב אותנו.

אחרי אלף שנות חיים ויצירה בארצו, אחרי דורות של מלכי־מופת ושורת הוזים, שעמידים נביאים, עלה הכורת על שבטי ישראל ועל ממלכת יהודה. בית־המקדש נשרפו, חומות שומרון וירושלים נהרסו עד היסוד, ועם ישראל ויהודה הלך שבי לפני צר.

עברו דורות אחדים בגולה. בני יהודה בנו להם בתים, נטעו כרמים והתקרבו אל העם המושל; קבלו ציוני כבוד ומשרות גבוהות, וישכחו את צור מחצבתם ואת מנהגי מולדתם זנחו, עד כי האמינו לחשוב, כי לא נשארה עוד שארית לעם ישראל.

כבר חשבו ה„אצילים" שבעם, שופטיו, שוטריו וראשיו, הרגילים לדבר בשם העם ואת פי העם לא שאלו; ככה חשבו ה„פרנסים". אבל לא זו היתה דעתו של העם. ובהשמע הכרוז של כורש: „מי בכל עמו ה' אלהיו עמו ויעל", — נשארו האצילים הללו ספונים בהיכליהם תחת צלם של בל ונבו, מרדוך ועשתורת, אלילי בבל ופרס, ומדלת העם רק קבוצה קטנה של רבבות אחדות עלתה עם עזרא ונחמיה לחדש את תחית ישראל בארצו.

והקבוצה הקטנה הזאת היא שהניחה את היסוד ליצירת היהדות על־פי המובן העמוק והרחב של מושג זה. היהדות של כנסת הגדולה, היהדות של שורת התנאים הארוכה, היהדות של החשמונאים, גבורי ישראל ברוח ובחומר, היהדות של רבי יוחנן בן זכאי ושמעון בר־גיורא, של רבי עקיבא ובר־כוכבא.

היהדות הזאת נתנה לעם ישראל גם אחרי חורבן בית־המקדש השני ובתקופת נדודיו, בימי גלותו הארוכה, כח לחיות חיי להין וענויים בתוך השכת חומות הגיטו הצרות.

אבל חומות הגיטו נהרסו במאות השנים האחרונות, ובזרם של שכרון פשטו מקצות העם ויעטו אל השלל של דיי־השוק הבואים.

ואלה שטבלו את קצה אצבעם ביערת־הדבש וטעמו מנזיד־העדשים השבו, כי עבר כלה על עם ישראל וזכרונו נשאר רק בדברי־הימים.

כבר חשבו אלה, שהתנכרו לעמם. אבל לא כן חשבו המוני העם וטובי בניו, שנשארו נאמנים למסורת־אבות.

ויבוא היום בהשמע קול השופר של הגאולה, והנה רואים אנחנו לפנינו את מחנה העם לרבוא רבבותיו עומד מוכן להרים נס ציונה.

כמובן, לא אלמן ישראל גם כעת מעצרת בוגדים, מוסרים ובזויי־עם, שלא די להם כי שכחו את צור־מחצבתם וכי בזו ליקהת־אם, כי־אם עודם מעיזים להתקומם נגדנו, להתנפל עלינו ולהאשים אותנו — במה?... באנטישמיות! אנחנו, לפי דבריהם, הננו המעוררים שנאה ורשעות נגד קהל היהודים בכל ארצות פזורם.

והנה באה ההכרזה הגדולה של בריטאניה הגדולה ותראם את קטנות מחם המעוקם, שלא היה יכול להשתחרר מעול ירושת הגיטו במובנה היותר נעכר.

באלפור, אחד ממאורות העולם הנאור ואחד מגדולי אנשי־הספר של ארץ־מולדתו, חדר לתוך עומק הפסיכולוגיה של עם נודד בגולה במשך אלפים שנה, והבין גם לרעו של העצמות המדולדלות הללו והשקיט את רוחן, בבטחה רבה בתוך הספר וההכרזה ההיסטורית, כי העיבוד של תחית ישראל בארצו לא תזיק לזכותם של אלה מהיהודים, שירצו להשאר בארצות הגולה.

אבל לא אלה, שלמענם נכתבה ההוספה הזאת, הם המעניינים אותנו. לא בהם נחלת יעקב. היה יעדתי ירדו תהומות; שרידי גלות בבל אבדו, מבלי אשר נשאר זכר להם בדברי ימי־עולם ובלוחות־הזכרון של עם

ישראל; וגם לאלה, שלא ירצו להפרד מעל סיר הבשר בארצות הגולה ולא יאבו לצאת לחפשי, מוכן עתיד דומה לזה.

אבל עם ישראל חי וקיים.

ומטרת־חיים נכבדה עודנה עומדת לפניו ומחכה לפתרונה.

אינני מדבר על תעודה מיוחדת של עם ישראל בגויים.

אמונה בתעודה לאומית שייכת לתקופת האמונות בשדים יהודית.

על דעות כגון אלו מושכים בכתף ופונים הצדה.

אבל מדבר אני על מטרתנו בחיים, שהיתה לנו עד כה ושעדיין היא עומדת לפנינו.

כל אָדם חי, בריא, אינטיליקטואלי, מציג לו מטרה בחייו, מטרה הנובעת מתוך מקורות נפשו, המתאימה למהלך־רוחו, והתפתחות כדיתיו בחומר וברוח.

אין האָדם חי בשביל מטרתו, אבל הוא שואף להשגת מטרתו בחייו, ושאיפה זו מרימה ומעודדת אותו ומאירה לו את דרכו בכל הרפתקאות חייו.

ומטרתו ההיסטורית — או יותר נכון: האטנוגרא־פית־הלאומית — של עם ישראל היא בנצחון הצדק, השלום והאחדות.

הצדק — עד „יקוב הדין את ההר".

השלום — של „ולא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה".

והאחדות — של „ישראל גוי אחד בארץ".

שני היסודות הראשונים נתקבלו כבר על־ידי כל העמים הנאורים ביום הזה:

בשם הצדק הוציאו עמי התרבות את חרבם מתערה, כדי להגן על בלגיה, על סרביה ועל כל העמים החלשים מפני בעלי־האגרוף, שרוצים לבלעם.

בשם הצדק משיבה לנו בריטאניה הגדולה, הנאורה, התרבותית, בריטאניה הבריתית, את ארץ אבותינו.

ולשם השלום נלחמים כעת כל העמים הנאורים, כדי להעביר ממשלת זדון מן הארץ, לבל תוכל עוד לשוב להיות מלחמה בארץ.

ובטוח אני, שנבואתו של ישעיהו כבר נתקיימה, והמלחמה הנוראה הזאת היא האחרונה בארץ.

אבל שאלת האחדות עודנה עומדת בתקפה, עודנה דורשת פתרונים.

לא על האחדות הבין־לאומית אָנכי מדבר, כי־אם על האחדות הלאומית, על אחוד כל המפלגות והכתות לעם אחד.

עד הנה היינו אנחנו המצטיינים באחדותנו הלאומית.

שאלו־נא את שונאינו ויעידו בנו, כי אין עם בעולם, שיעלה ברגשי אחדותו על ישראל. לכל מקרה של ששון או אבן; ליהודי בקצה המזרח ידפוק לב אָחיו בארצות המערב; וכן להפך.

אבל על הפרק עומדת שאלת המפלגות ומלחמתן העולמית.

זוהי השאלה הבוערת של היום ושל ה„מחר".

צריך לפתור אותה לא על־פי שיטת הצאר ולא על־פי שיטת הבולשיביקים.

מרגיש אני, שעלינו, עם התבצרות תחיתנו בארץ אָבות, לפתור את השאלה הזאת.

אני מרגיש, ואני מבטיח לכם, כי כמוני מרגישים כל טובי הכחות של עם ישראל הדורש חיים, כי אם לא תעודתנו היא זאת — מטרתני היא, מטרתנו הלאומית, מטרתנו בחיים.

עלינו לפתור שאלת החיים הזאת בשבילנו ובשביל העולם כולו.

עדיני היצירה העברית זאת גם תורה חדשה, כי־אם חיים חדשים.

לא נשלח שלוחים לקצות הארץ ללמד את יסודות התורה הזאת.

לא נכתוב ספרים עליה, לא נכריז עליה בעתונות העולמית, לא נטיף עליה מעל הבימות והקתדראות, כי־אם ניצר אותה במעשה.

החנוך היותר טוב הוא של הדוגמה החיה.

ההוכחה היותר משפיעה היא הנסיון.

שאלת־החיים הזאת דורשת פתרון על־פי הצדק, אבל לא בניגוד לשלום ולאחדות; לא על־ידי פירוד הכחות של העם נוכל לפתור אותה, כי־אם על־ידי אחוד כחותיו.

היצירה החדשה של עם ישראל בארצו תתן את הפתרון לשאלת־החיים של הלאום שלנו ושל כל העולם כולו, אבל תתן אותו בתנאי, אם העם יכיר את מטרתו, אם כל חלקי העם יכירו וירגישו, כי רק על־ידי אחוד כל הזרמים לנחל אחד, בעל נטיה ומטרה אחת ליצור חיים חדשים בעולם, תביא ציון גאולה לעם ישראל ולכל העולם כולו.

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

— ממשלת הריפובליקה החדשה בליטה הודיעה באופן רשמי, כי עתידה היא לתת להיהודים שם זכויות מדיניות ולאומיות עם אבטונומיה מלאה בעניניהם הפנימיים. כמו־כן תנתן להם הזכות לבחור בתור הטיבה מיוחדת מספר מסוים של מורשים אל הפארלאמנט.

— הגיניראל פילסודסקי, ראש ממשלת פולניה, הכריז שווי זכויות להיהודים במדינה ההיא, והם משתתפים בבחירות אל האספה המכוננת הפולנית.

— המועצה הלאומית של יהודי אוקראינה הוציאה כרוז ליהודי הארצות ההתאגדות ועמי השטיבליה וההסכמה מריבות ביותר בעת לפני אספת־השלום.

— המועצה הלאומית של המדינה החדשה יוגוסלאוויה פנתה אל ראשי הציוניים שם בהבטחה לתת שויון גמור ואבטונומיה לאומית־תרבותית לכל היהודים אשר בארץ ההיא.

— בפראג נועד ביום 4 בינואר הקונגרס הלאומי של יהודי טשיכוסלובאקיה, במעמד שלש מאות וארבעים צירים מבוהמיה, מוראביה, סיליזיה וסלובאקיה. הקונגרס החליט פה אחד לדרוש מקלט־בית יהודי לאומי בארץ־ישראל בהשגחתה של בריטניה, שתשמש בשם אגודת העמים.

— הציונים באירופה מראים אותות חבה ורצון לנשיא ווילסון בכל מקום בואו על מכירותו ורעיון מרכז לאומי יהודי בארץ־ישראל. ביחוד הצטיינו הציונים באיטליה, שהגישו לו אגרת ברכה יפה כתובה עברית ואנגלית באותיות זהב על־גבי מגילה של קלף.

— עד כמה שידוע עד עתה, ימצאו בין המשתתפים באספת השלום בשם המדינות האדירות גם שני יהודים: המיניסטר לעניני כספים בממשלה הצרפתית לואיס קלוטץ והמיניסטר לעניני הודו עדווין ס. מונטאגיו.

— ממשלת יפוניה הביעה באופן רשמי את הסכמתה להצהרה באלפור בדבר יסוד מרכז לאומי יהודי בארץ־ישראל.

— עתה נודע הדבר, כי ממשלת רומניה נתנה שווי־זכויות רק ליהודים שנולדו בארץ. יהודי בסאראביה בוקובינה וטראנסילבאניה [illegible] של רומניה — יוסיפו גם מכאן ואילך להחשב בתור זרים. בחוגים המדיניים שבאירופה מתיחסים באי־אמון לחוק האמור, שקבלה רומניה על־כרחה בתוקף השפעתה של צרפת. לפיכך עתידה אספת השלום, לפי דברי המודיעים בעתונים, לדרוש מרומניה ערובות בטוחות בעד התנשמות הזכיון ליהודים.

— בדבר השאיפות הציוניות ויחוסן אל אספת־השלום הגיעו בימים האחרונים הידיעות האלה:

אחרי ראיונות עם המיניסטר האנגלי לעניני־חוץ ארתור באלפור, עם הקולוניל ע. מ. האוז, שליח אמריקה לאספת־השלום ועם מדינאים צרפתיים חשובים, פרסם הד"ר סטיפן וויס, ראש ועד הסתדרות הציונית באמריקה אל אספת־השלום, את גלוי־הדעת הזה:

אנגליה תקבל עליה את ההשגחה על ארץ־ישראל, משום שאגודת העמים תיפה את כחה בכך ומשום שהדבר הזה עשוי להועיל לעניני עם ישראל. ברור הוא, כי בכל השאלות, שתעלינה על פרק אספת־השלום תהיינה צרפת אנגליה אמריקה ואיטליה תמימות דעים ולפיכך אין להשוש כלל מפני התנגדות ומניעה מאיזה צד שהוא. בעניני ישראל יש להמיר בלב בטוח על אמריקה, שתעמוד על המשמר ותמלא את חובתה באמונה. כידוע, הנשיא ווילסון, הקולוניל האוז ומזכיר המדינה לאנסינג משגיחים זה כבר מתוך התענינות של ידידות בהתפתחות התנועה הציונית ובגלוי הביעו את דעתו של עם אמריקה".

כפי שמודיעים, מסר הרברט שמואל, מי שהיה מיניסטר אנגלי אל הנשיא ווילסון תזכיר מיוחד בדבר דרישות מדינת־היהודים והיהודים בארצות הגולה. הנשיא מסכים ברצון לכל הדרישות האלה והוא עתיד להגן עליהן באספת־השלום בכל כחותיו.

המנהיגים הציוניים, הנמצאים עתה בפאריז, קבלו הבטחה נאמנה, כי יתקבל עם ישראל בתור חבר שווה־זכות באגודת־העמים, שתוסד על־ידי אספת־השלום.

יש יסוד לקוות, כי השתדלותם היתירה של המנהיגים הציוניים בפאריז, שאספת־השלום תקבל ציר יהודי אחד, תצליח.

הלשכה הציונית, שנוסדה בפאריז לשם תעמולה בקרב צירי אספת־השלום, עוררה בעניני המדינאים ורואה הצלחה מאד. ממשלת צרפת הבטיחה לוויס, כי תתמוך בשאיפותיו של עם ישראל בארץ־ישראל העברית.

קולוניל האוז קבל לראיון באופן רשמי את הד"ר ח. ווייצמאן בתור באי־כחם של השלוחים הציוניים, והבטיח, כי שליחי אמריקה יתמכו בכל כחם בדרישות הציוניות.

אמריקה עתידה לפסוק את שאלת ההשגחה על ארץ־ישראל, שצרפת ואנגליה שואפות כל אחת אליה. ואם תעמודנה שתי המדינות על דעתן, אז תוכרז ארץ־ישראל בתור מדינה עומדת ברשות עצמה ובחסות הבריטים.

— מתוך הידיעות על באי־כחן ממשלות אנגליה וארצות־הברית עם באי־כח הציוניים אפשר להוכח, כי נכונה אנגליה לעשות באמת ובלב תמים את כל אשר לאל־ידה בעד ארץ־ישראל, שתהיה עברית כולה.

— מעשי שוד קשים התחוללו ביהודי העיר דיבריטשין וסביבותיה שבהונגריה. העמידו אנשי המקום ממשבת גמרו יחד. ובכל בתי־העם שם היהודים צבא של הגנה עצמית בן חמש מאות איש, והפרעות חדלו. התנפלויות תכופות, מעשי רמס והסתה ואיומים שונים אינם פוסקים מרחוב ישראל שבהונגריה.

— אנשי־הצבא הפולנים בווישניץ של גליציה עשו תועבה נוראה: הם גרשו את יהודי העיר מביתם ועד טף וגרמו להם יסורי־גיהנום. [illegible] היהודים נתאספו בבית־הכנסת לדון בעניני הפרעות והפולנים האשימום בהעמדת מרדנות.

— הפולנים העלילו על יהודי פשמישל, כי התיחסו בידידות אל הרותינים, ולפיכך הטילו עליהם קנס של שלשת מיליונים כתרים. הפולנים השודדים הטילו קנסות גם על יהודי עיר־עירות אחרות בגליציה.

— איגנאץ דאשינסקי, מנהיג הסוציאליסטים הפולנים, עובר עתה בערי פולניה וגליציה ומשכך את העם ביהודים על שהם מסרבים [illegible] הדברים החריפים של דאשינסקי פועלים מאד על המוני העם, ששנאתם ליהודים הולכת ומתגברת מיום ליום ואחרי־הפרעות מתרבות.

גדולי המדינאים והסופרים הדוברים בכבוד יצאו אל רוסיה [illegible] בפאריז מחאה גלויה מאד נגד הפרעות ביהודי פולניה וגליציה. הם פונים בשמם אל [illegible] של [illegible] באינטרנציונל החדשה.

הנוצרים הצרפתיים יצאו להגן על יהודי פולניה וגליציה והם מתרים בפולנים, כי יפסיקו את הפרעות תיכף ומיד, אם הם רוצים בחירות.

ממשלת שוויידיה שלחה אל כל ממשלות־ההסכם תזכיר, שבו היא דורשת מהן להפסיק את הפרעות ביהודי פולניה וגליציה. קודם לכן נערכה בשטוקהולם, בירת שוויידיה, אספת־מחאה נגד הפרעות ביהודים. [illegible] והמשתתפים באספה היו מרבני המדינה, מגדולי העם ומראשי הממשלה.

התנועה הלאמית

תנועת ציוני הגולה

בדבר [illegible] של הפדראציה הציונית בקנדה שנתאספה במונטריאל נתקבלו עוד הידיעות האלה: במשך הכנס נאספה תרומת עניני הציונות כסכום 101,000 דולארים. אחרי וכוחים ודברי־ביקורת חריפים החליט לקבל את תכנית־השכונות, כעין זו שבארצות־הברית. כל מדינת קנדה תחלק לשלש שכונות, ופקודי הציונים יהיו בראשן. [illegible] ועד הלאומי והנשיא [illegible] הפדראציה החליט לקרוא לקונגרס כללי של יהודי קנדה. אחרי נאומי הנדבים [illegible] נאספו המשים אלף דולאר לשובת התרבות העברית.

[illegible]

בימי 11—14 בפברואר עתידה להיות בלונדון ועידת השלוחים [illegible] שבה ישתתפו באי־כח של ההסתדרויות והמפלגות הציוניות

בארצות־הברית במדינות [illegible] ובמדינות [illegible] ביחוד [illegible] [illegible] יערך [illegible] [illegible] [illegible] שיוגש לפני אספת־השלום. כמו־כן יוחלט על־דבר מקומו וזמנו של הקונגרס הציוני הבא. [illegible] שבאירופה [illegible] כי הקונגרס הבא יתאסף בירושלים.

פקודי הציוניות באמריקה

מודיעים, כי במספר ממוצע נרשמים בכל יום שבעה־שמונה אלפים חברים חדשים בהסתדרות הציונית שבאמריקה. עד השמיני בינואר הגיע מספר הציוניים הנרשמים לכמות של 109,237.

חגיגת יום ההכרזה הבריטית בספרד.

סופרנו ד"ר ח. בוגראשוב מודיע אותנו ממאדריד של ספרד בדבר אספה, שנקראה על־ידי האגודה הציונית הראשונה והיחידה באותה ארץ „יהודה הלוי" לחוג את יום ההכרזה הבריטית.

פרופיסור א. יהודה, יושב־ראש של האגודה, נאם את נאום הפתיחה ודבר דברים יפים על־אדות ערכה ההיסטורי של ההכרזה ועל־אדות הציוניות בספרד.

אחרי כן נאם ד"ר מאכס נורדוי נאום מלא ענין. את הנאום הזה בשלמותו אנו מדפיסים, מרוב חשיבותו, במקום אחר בגליון הזה של „התורן".

באספה נאספו סכומים הגונים לטובת קרן־העבודה שבארץ־ישראל ולטובת יסוד קתדרה מיוחדת באוניברסיטה העברית שבירושלים בשם „יהודה הלוי" לשם חקירת הספרות העברית הספרדית.

שונות

בארץ־ישראל.

— קהלת ישראל ביפו בחרה פה אחד בד"ר חיים ווייצמאן ובנחום סוקולוב בתור באי־כחה באספת־השלום.

— ביפו נועדה ועידה של „פועלי־ציון", שבה השתתפו צירים מירושלים, יפו והמושבות ומרכז המתנדבים. אחרי וכוחים ארוכים ורציניים החלט לדרוש באספת־השלום, כי לא תמסר ארץ־ישראל לועד בין־לאומי, דבר העלול לגרום סכסוכים עם הערביים וצרה לארץ מחמת רוב המושלים, אלא תמסר לחסותה של מדינה אחת: אנגליה או אמריקה.

* * *

מ. נ. סירקין.

בקיוב נפטר העסקן הציוני והסופר העברי, המהנדס מ. נ. סירקין. המנוח היה אחד מן המסורים הציונים ביותר שבציוני רוסיה. הוא היה חבר בממשלה הראשונה של אוקראינה ולחם באומץ־לב בעד זכויותיהם הלאומיות של היהודים. סירקין השתתף [illegible] בספרי [illegible] [illegible] [illegible] וערך את העתון היומי הציוני בקיוב „דאס פאלק".

ההלויה היתה רבת־עם ורבת־רושם. כל החנויות היו סגורות. [illegible] בשם ממשלת אוקראינה, הלך אחרי ארון המת.

יהי זכרו ברוך!

[illegible] בספרותית

— בניו־יורק נוסדה לפני חדשים אחדים הוצאת־ספרים עברית בשם „כנסת". [illegible] [illegible] בראשית יפי תכנית עבודתה, שהתוו לה מיסדיה, נועדה לפעולה ספרותית רבה, ביחוד במקצוע המדע השמושי, העברי והכללי, בלשון העברית. מיסדי ה„כנסת" הם ד"ר שמריה לוין, שהוא מנהלה ועומד בראשה, והעסקן הציוני מר פטר שווייצר, שהניח את אבן־פנתה בהון הגון. הוצאת „כנסת", שתחילתה נוצרה באמריקה, עיקר כונתה ותכליתה איננו אלא לשם ארץ ישראל [illegible] [illegible]

עצם מטרתה של הוצאת „כנסת" היא, כאמור למעלה, להוציא בעברית ספרי־מדע שמושיים במקצועות שונים, עברים וכלליים [illegible] בזה החסרון ניכר בספרותנו, הרבה מאד במקצוע [illegible] המדעי, — חסרון שיהיה מורגש ביותר בארץ־ישראל בימים הבאים [illegible] [illegible] הלאומית עם פתיחת בתי־הספר הגבוהים והבינוניים. ואילם עם בסוסה הנכון במקום קבוע ועם [illegible] [illegible] ההוצאת־ספרים [illegible] [illegible] [illegible] גם את מרצה הספרותי [illegible] את הספרות העברית [illegible]

לפי־שעה נגשה הוצאת „כנסת" אל ראשית עבודתה פה באמריקה. בין הספרים, הנערכים כאן על־ידיה, יש לציין את אלה:

א) אבות הלשון העברית (ספר כולל את כל הכתובים העברים, הנמצאים בספרות המשנה, התלמוד והמדרשים, מלוקטים ומסודרים בסדר כרונולוגי לפי שמות אומריהם — מאת אליעזר בן־יהודה. הספר יכיל כמה כרכים. הכרך הראשון כבר נערך והותקן לדפוס.

ב) תולדות הספרות העברית החדשה מימי משה חיים לוצאטו ועד ימינו אלה, בשני כרכים, — מאת ראובן בריינין.

ג) מלון אנגלי עברי שלם. תכלית המלון הזה, [illegible] בספרות העברית [illegible]: לתת בטוי עברי מדויק ומתאים לכל המלים האנגליות, המתהלכות בחיים ובספרות; ולחשוף את כל מכמני הלשון העברית, למן המקראית ועד החדשה, המקובלת בספרותנו, ולהקביל אל מושגיה של לשון חיה ועשירה ומרובת־הגונים, כהלשון האנגלית. — חבור המלון ועריכתו נעשים על־ידי הסופרים והבלשנים העברים ד"ר ישראל אפרת, ב. נ. סילקינר ויהודה קויפמאן.

הוצאת „כנסת" אומרת לגשת בראשית עבודתה בארץ־ישראל גם אל עריכת אנציקלופדיה עברית ואנציקלופדיה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

תקון טעות.

בגליון הקודם של „התורן", עמוד [illegible] [illegible] [illegible] 17 (מלמעלה למטה), במקום השורה הזרה, צ"ל:

[illegible] הכנסיה היהודית בווארשה היא נקודת [illegible]

בנו ביתכם, בית נאמן, בארץ אבותינו!

העם היהודי עומד עתה על סף הגאולה.
החלום הישן על ציון המחודשת הנהו הולך ויוצא לפועל.

הועד הציוני בארץ ישראל מניח אבני מסוד לביתנו הלאומי על ידי:

- סיסמה של בתי ספר מסודרים,
- בתי משפט יהודיים,
- חקירות בעניני תעשיה,
- תכניות של התישבות על האדמה במדה מרובה,
- חקירות בדבר אפשרויות אימיגראציה,
- הלואות למושבות שסבלו,
- הלואות לבעלי מלאכה וסוחרים,
- הספקה וחנוך ליתומים,
- השבחת מצב הבריאות,
- עזר מדיצינִי ובתי חולים,
- עזר לליגיונרים,
- דפארטמנט לידיעות.

כדי למלאות אחרי התכנית הזאת אָנו צריכים לקרן עצומה.
חלק אַמריקה בקרן לבנין ציון בעד השנה הזאת הוא

שלשה מיליונים דולאר

כל יהודי יחשוב זאת לזכות גדולה לנדב בשביל הקרן הזאת.

כל יהודי צריך לקחת חלק בקרן הזאת, עד כמה שיש באפשרותו, ביד רחבה.

כל יהודי מחויב לשלוח את מתנת ידו תיכף, לא לדחות זאת אפילו ליום אחד.

בזה נראה לעולם, שרצון העם היהודי הוא דבר שיש בו ממש; שהיהודים נכונים לא רק לבקש את ארץ ישראל, אלא גם לבנות אותה.

בזה נוסיף כח ועצמה למנהיגינו ולחלוצינו להוסיף לעבוד את עבודתם הרצויה.

בזה נפיח רוח חיים חדשה ונוסיף תקוה ואומץ לאחיותינו ואחינו הנגועים והנדכאים מעבר לים.

כל אחד ימלא את חובתו

יעשה בלב שלם   יעשה תיכף!

שלחו את נדבתכם לשכונה הציונית שלכם, או שלחו ישר להסתדרות הציונית של ארצות הברית, 55 השדרה החמישית, ניו־יורק.

ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA,

55 Fifth Ave., New York, N. Y.

הנני מצרף בזה .... דולארים, בתור השתתפות לקרן בנין ציון לשנת 1919.

השם (באנגלית) ....

הכתובת (באנגלית) ....